

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

PRVI ODJEL

PREDMET ĐORĐEVIĆ protiv HRVATSKE

(Zahtjev br. 41526/10)

PRESUDA

STRASBOURG

24. srpnja 2012.

Ova će presuda postati konačnom pod okolnostima utvrđenim u članku 44. stavku 2. Konvencije. Može biti podvrgnuta uredničkim izmjenama.

U predmetu Đorđević protiv Hrvatske,

Europski sud za ljudska prava (Prvi odjel), zasjedajući u vijeću u sastavu:

Anatoly Kovler, *predsjednik*,

Nina Vajić,

Peer Lorenzen,

Elisabeth Steiner,

Khanlar Hajiyeu,

Linos-Alexandre Sicilianos,

Erik Møse, *suci*,

i Søren Nielsen, *tajnik Odjela*,

nakon vijećanja zatvorenog za javnost 3. srpnja 2011. godine,

donosi sljedeću presudu koja je usvojena tog datuma:

POSTUPAK

1. Postupak u ovome predmetu pokrenut je na temelju zahtjeva (br. 41526/10) protiv Republike Hrvatske što ga je 12. srpnja 2010. godine dvoje hrvatskih državljana, g. Dalibor Đorđević i gđa Radmila Đorđević ("podnositelji") podnijelo Sudu temeljem članka 34. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda ("Konvencija").

2. Podnositelje, kojima je odobrena besplatna pravna pomoć, zastupala je gđa I. Bojić, odvjetnica iz Zagreba. Hrvatsku vladu ("Vlada") zastupala je njena zastupnica gđa Š. Stažnik.

3. Dana 10. rujna 2010. godine predsjednik Prvog odjela odlučio je Vladu obavijestiti o zahtjevu. Odlučeno je i istovremeno donijeti odluku o dopuštenosti i osnovanosti zahtjeva (članak 29., stavak 1.).

4. I podnositelji i Vlada dostavili su očitovanja o dopuštenosti i osnovanosti predmeta. Uz to su zaprimljene i primjedbe treće strane od Europskog foruma za osobe s invaliditetom, kojemu je Predsjednik dozvolio umiješati se u pisani postupak (članak 36., stavak 2. Konvencije i Pravilo 44, stavak 3). Tužena Vlada odgovorila je na te primjedbe (Pravilo 44., stavak 6.).

ČINJENICE

I. OKOLNOSTI PREDMETA

5. Podnositelji su rođeni 1977. odnosno 1956. godine i žive u Zagrebu.

6. Prvi podnositelj je osoba lišena poslovne sposobnosti zbog svoje mentalne i tjelesne retardacije. Ide u radionicu za odrasle u Osnovnu školu

V.B. u Zagrebu dvanaest sati tjedno. Za njega brine njegova majka, druga podnositeljica. U medicinskoj dokumentaciji od 16. lipnja 2008. dostavljenoj u odnosu na prvog podnositelja njegovo je zdravlje opisano kako slijedi:

U najranijem djetinjstvu prebolio je purulentni meningitis s trajnim posljedicama i epilepsijom. Zaostao je u psihofizičkom razvoju i pod stalnom je kontrolom neurologa i psihijatra, a zbog hidrocefalusa mu je ugrađen Pudenz. Ispitanik funkcionira na nivou UMR i izrazito je slabovidan zbog atrofije n. optici te je ovisan o pomoći majke kod hranjenja, oblačenja, održavanja osobne higijene i kretanja. Mentalno je umjereno retardiran, slabovidan i potrebna mu je pomoć pri kretanju, odijevanju, hranjenju i održavanju osobne higijene. Potpuno je ovisan o cjelodnevnoj brizi i pomoći majke....Kraljeznica uredne pokretljivosti, bolna u LS regiji.... Ekstr. na nogama prisutan jako pedes planovalgi, motorička nespretnost, hod otežan, hod na prstima i petama nije moguć. Psihički: afektivno udaljen, uplašen, oskudnog vokabulara. ...”

7. Podnositelji žive u prizemnom stanu u stambenoj zgradi u Španskom, dijelu Zagreba. Osnovna škola A.K. nalazi se u blizini u susjedstvu.

8. Izgleda da su podnositelji bili zlostavljani od srpnja 2008. do veljače 2011. godine. Navode da ih učenici Osnovne škole A.K., sve maloljetnici, često maltretiraju, osobito prvog podnositelja, u svako doba dana, osobito kad se učenici vraćaju kući iz škole u skupinama te kasno poslije podne i navečer, kad se okupljaju bez roditeljskog nadzora na drvenim klupama i oko njih ispred balkona stana od podnositelja. Zlostavljanje traje oko četiri godine i motivirano je zdravljem prvog podnositelja te srpskim podrijetlom oba podnositelja. Jedna veća skupina djece, također maloljetnika, svakodnevno dolazi u park ispred stana podnositelja, izvikuje prostote prvom podnositelju, naziva ga raznim pogrdnim imenima te piše uvredljive poruke na pločnik. Djeca često zvone na podnositeljevo zvono i pitaju ide li podnositelj van. Često pljuju na prvog podnositelja.

9. Iz policijskog izvješća od 31. srpnja 2008. godine razvidno je da je druga podnositeljica pozvala policiju u 21:12 sati i prigovorila da nepoznate mlade osobe maltretiraju njenog sina te da su uništile neke predmeta na njenom balkonu. Policija je stigla u dom podnositelja u 21:30 sati. Druga podnositeljica im je rekla da su u oko 18:00 sati ona i prvi podnositelj otišli iz stana i da je, kad su se vratili u oko 21:00 sat, našla oštećeni balkon i sve cvijeće istrgnuto iz tegli. Također je rekla da djeca iz susjedstva već duže vrijeme maltretiraju prvog podnositelja zbog njegove mentalne retardacije. Imenovala je dvoje od te djece.

10. Dana 2. ožujka 2009. godine Centar za socijalnu skrb Susedgrad naložio je nadzor nad izvršavanjem roditeljske skrbi u odnosu na D.K.-a, učenika Osnovne škole A.K. u Zagrebu, zbog njegovih loših rezultata u školi, problematičnog ponašanja i sklonosti počinjenju kaznenih djela. Njegovo sudjelovanje u maltretiranju podnositelja uopće nije spomenuto.

11. Iz liječničkog nalaza sastavljenog dana 6. travnja 2009. razvidno je da je prvi podnositelj psihički i tjelesno maltretiran na ulici i da je na obje

ruke imao opekotine od cigareta. Liječnik je zatražio od tijela socijalne skrbi da pokrenu postupak za zaštitu prvog podnositelja kao osobe s teškim psihičkim poremećajem i opisao ga kao mirnu i benignu osobu koja se ne bi mogla braniti i ne zna kako se braniti od zlostavljača.

12. U pismu poslanom dana 20. travnja 2009. godine pravobraniteljici za osobe s invaliditetom, druga podnositeljica je prigovorila da je dana 4. travnja 2009. godine dvoje djece, D.K. i I.M., maltretiralo prvog podnositelja. Navela da su, dok su se vozili na svojim biciklima, pristupili prvom podnositelju i opekli mu ruke cigaretama. Također je prigovorila da prvog podnositelja zbog njegove mentalne retardacije stalno maltretiraju djeca koja pohađaju obližnju školu i da je druga podnositeljica u brojnim prilikama prigovorila Centru za socijalnu skrb Susedgrad kao i nadležnim tijelima Osnovne škole A.K., ali uzalud.

13. Istoga je dana odvjetnica podnositelja prigovorila policiji zbog incidenta od 4. travnja 2009. godine.

14. Iz policijskog je izvješća od 5. svibnja 2009. godine razvidno je da je policija toga dana u prostorijama II Policijske postaje Zagreb obavila obavijesni razgovor s I.M.-om, rođenim 1995. godine i P.B.-om, rođenim 1995. godine. Mjerodavni dio izvješća u odnosu na D.K.a glasi:

“Nadalje je isti ispitan da li se sjeća događaja od dana 04.04.2009.g. u Zagrebu...isti navodi da se oko 12,00 sati u navedenoj ulici našao s prijateljem I.M. koji pohađa 7. razred OŠ A.K., i tada su došli stariji dečki P. B. iz 7. razreda iste škole u društvu s dvije Nn muške osobe, koji su se igrali s loptom. U jednom momentu dok se između zgrada igrala osoba za kojeg znaju da je invalid i ima problema od rođenja i stanuje negdje u zgradi u ulici N. P., s nekim klincima, P. je upalio cigaretu i došao do Dalibora, te ga opekao par puta po desnoj ruci, nakon čega su se razbježali jer je osoba počela galamiti.”

Mjerodavni dio izvješća u odnosu na P.B.-a glasi:

"Nadalje je isti upitan da li se sjeća događaja od dana 04.04.2009.g. u Zagrebu...koji se odnosi na uznemiravanje osobe s invaliditetom Dalibora Đorđević starosti oko 30-40 godina, navodi da nije bio nazočan tom događaju ali je početkom tjedna u jutarnjoj smjeni odmah nakon toga našao se na velikom odmoru s učenicom D. K. koji pohađa 5. razred naveden osnovne škole i isti mu je ispričao, da su on i I. M. u subotu oko 12,00 u ulici .. zgasili čik na ruci od osobe po imenu Dalibor koji živi u toj ulici i radi se o invalidnoj osobi.

Na posebno postavljeno pitanje da li zna kako izgleda ta osoba isti navodi da je zalazio prije u tu ulicu i igrao se s dečkima iz kvarta i vidio ga je te se radi o osobi starosti oko 30.g. jače tjelesne građe, sijede crne ravne kraće kose, svjetlije puti, otežano govori. Ista osoba zna se igrati s drugim klincima i oni ga izazivaju a on ih lovi i tuče.

15. Iz policijskog je izvješća od 7. svibnja 2009. godine razvidno je da je policija toga dana u prostorijama II Policijske postaje Zagreb obavila obavijesni razgovor s I.M.-om, rođenim 1994. godine. Mjerodavni dio izvješća glasi:

“Nadalje je isti upitan da li se sjeća događaja 04.04.2009.g. u Zagrebu.....koji se odnosi na uznemiravanje osobe s invaliditetom Dalibora Đorđević starosti oko 30–40 godina, isti navodi da se sjeća događaja i da je bila subota... uzeo bicikl i odveo se .. D. K. i tu su se vozili.. do... ulice .. tu su ... uočili Dalibora osobu koja je invalid od rođenja, kako se igra s loptom s nekom drugim klincima, koji su mu uzeli loptu, i nisu mu dali. Kad je on to vidio rekao je klincima zašto mu ne dadu loptu, a Dalibor je počeo galamiti na njim i mahati rukama. Tada su mu te osobe koje inače ne zna bacile loptu i on mu dohvatio. Tada je prilikom prolaska navedene osobe s biciklom u lijevoj ruci držao opušak od cigarete... u momentu kada su prolazili pored Domagoja isti je počeo mahati rukama i udario ga par puta po ruci, u kojoj je držao cigaretu prilikom čega je došlo do kontakta uslijed čega se Domagoj opekao po ruci i siguran je da ga je opekao samo jedanput, i žao mu je što se to dogodilo i nije mu jasno zašto je Domagoj reagirao tako jer on nije kriv za to što su mu uzeli loptu. Tada nije bio P. B. koji je učenik iste škole.

...

Na posebno postavljeno pitanje da li je Dalibor imao problema s drugim dečkima isti navodi da je često u ulici i da se Dalibor zna igrati s drugim dečkima njegove dobi s loptom, te da ga isti zbog njegove prirode bolesti i izgleda znaju uznemiravati jer im je to interesantno da ga oni zezaju, a da on trči za njima i da ih hvata.

Na kraju je majka Renata upućena da obrati pozornost na ponašanje svog sina I. nakon čega je ista izjavila da s njime nema problema, te da joj nije poznato zašto je to učinio.”

16. Dana 19. svibnja 2009. godine II.Policajska postaja Zagreb poslala je izvješće Općinskom državnom odvjetniku za mladež navodeći:

- da su dana 16. travnja 2009. godine primili pismo od Centra za socijalnu skrb u kojem se navodi da je taj Centar primio pismo od druge podnositeljice u kojem je navela da su D.K. i drugi zlostavljali njenog sina i priložila liječničku dokumentaciju;

- da su dana 30. travnja 2009. godine primili pismo od pravobraniteljice za osobe s invaliditetom u kojem se navodi da je i ona također primila pismo od druge podnositeljice koja je zatražila pomoć u vezi s čestim maltretiranjem prvog podnositelja.

Policija je također obavijestila općinskog državnog odvjetnika za mladež o obavijesnim razgovorima koje su obavili s djecom D.KI., I.M. i P.B.

17. U pismu od 20. svibnja 2009. godine II Policajska postaja u Zagrebu obavijestila je pravobraniteljicu da su obavili razgovor s djecom I.M. i D.K., da su kontaktirali ravnatelja Osnovne škole A.K., da su policijski službenici iz stanice obaviješteni o problemima i da policija redovito vrši obilazak dotične ulice.

18. Dana 17. srpnja 2009. policija je obavijestila Centar za socijalnu skrb Susedgrad kako su utvrdili da se je prvi podnositelj dana 4. travnja 2009. godine oko podne igrao loptom na ulici s nekim dječacima iz susjedstva koji su mu uzeli loptu, što ga je uznemirilo. Kad su dječaci I.M. i D.K. prošli pokraj prvog podnositelja, on je mahnuo rukama i I.M. mu je nenamjerno opekao ruke.

19. Dana 16. srpnja 2009. godine Centar za socijalnu skrb Susedgrad sastavio je izvješće o prvom podnositelju: Mjerodavni dio izvješća glasi:

“ ...

Zlostavljanje nad Daliborom u naš Ured je prijavila majka Radmila dana 6.08.2008.g. navodeći da se djeca okupljaju oko djevojčica V. i I. K. koje žive u njihovom ulazu, a kod njih dolaze u posjetu. Djevojčice K. su izjavile da one ne zlostavljaju Dalibora već da je za to glavna H.B.

Sa djevojčicama K. i njihovom majkom J. F. je dogovoreno da se djevojčice ne okupljaju ispred zgrade već da se dogovore na nekom drugom mjestu kako bi se izbjegli sukobi.

U ured su pozvani H. roditelji i H. H. je izjavila da više neće odlaziti pred zgradu te je jedno vrijeme bio mir.

Nakon toga su počelo dolaziti dečki i u posljednje vrijeme uvijek netko drugi tako da gđa Đorđević više ne zna imena djece, ali su to djeca iz škole A. K.

Gđa. Đorđević je ponovo prijavila zlostavljanje 08.04.2009.g. kada je Dalibor bio opečen cigaretom i zlostavljanje se i dalje nastavlja.

Dana 17.06.2009.g. obavljen je razgovor s gđom Đorđević. [Rekla je da] Imaju probleme i nadalje. Stalno se javlja neka nova grupa, koja izazivaju Dalibora, uglavnom su to djeca koja poznaju djevojčice K. Bude dva tri dana mir i onda se ponovno javljaju problemi. Dobro surađuje sa pedagoginjom, defektologinjom i ravnateljem škole.

Prema izjavi gđe Đorđević: ‘Dana 16.06.2009.g. prvo su došle djevojčice i stajale su pored klupe. Gđa Đorđević je pozvala Dalibora u kuću, jer zna koliko ih se boji. Na to su one izjavile da brzo odlaze da ne mora ići, a nakon njih došla je grupa dječaka i Dalibora polila vodim iz balona.”

Gđa Đorđević također izjavljuje da se „u posljednje vrijeme V.K. opet sastaje s društvom ispred zgrade, što uznemiruje Dalibora.

O svim događajima je obaviještena škola i MUP.

Škola je obavila razgovor sa svom djecom i roditeljima koji su bili prijavljeni.

Također je MUP II PP provela Kriminalističku obradu nad djecom koja su se zatekla kada je Dalibor bio opečen.

Kako bi se zaustavilo zlostavljanje pismenim putem smo predložili školi da se na početku nove školske godine održe sastanci sa svom djecom i roditeljima, pojedinačno po razredima. Upozna sve s problemima te im dati do znanja da su svi odgovorni dok se ne krivci ne pronađu. Također se predlaže da se održe predavanja i radionice s djecom kako bi ih se upoznalo da postoje osobe s invaliditetom koje imaju isto pravo kao i oni – šetati i živjeti izvan stana, a da ih nitko ne zlostavlja i da im se nitko ne ruga.

Sa djelatnikom II PP I. M. je dogovoreno da se malo više angažira kvartovski policajac i češće obilazi tu adresu kako bi se ulovili počinitelji zlostavljanja.

Dana 14.07.2009.g. izvršen obilazak korisnika u obitelji. Zatečen samo Dalibor. Na pitanje gdje je majka, kaže da ne zna. Također izjavljuje da ga u posljednje vrijeme djeca ne zadirkuju. Dalibor je bio u stanu nikakve djece nije bilo oko kuće.

...”

20. Dana 27. srpnja 2009. godine Općinsko državno odvjetništvo u Zagrebu je obavijestilo drugu podnositeljicu da su navodni počinitelji kaznenog djela nasilničkog ponašanja iz čl. 331. st.1. Kaznenog zakona maloljetni D.K. i maloljetni I.M., djeca koja nisu navršila 14 godina života, te da se stoga protiv njih ne može pokrenuti kazneni postupak. Druga podnositeljica je upućena da može podnijeti tužbu za naknadu štete u građanskom postupku.

21. Iz policijskog je izvješća od 5. rujna 2009. godine razvidno da je toga dana druga podnositeljica pozvala policiju u 20:40 sati i prigovorila zbog buke u parku. Kad je policija došla u 20:45 sati druga podnositeljica im je rekla da su djeca u međuvremenu otišla.

22. U liječničkom izvješću za prvog podnositelja sastavljenom dana 8. rujna 2009. godine navodi se da ga stalno zlostavljaju djeca koja su mu opekla ruke, viču na njega i buče pred njegovim balkonom. Navedeno je da je prvi podnositelj treba provoditi vrijeme izvan kuće.

23. U izvješću koje je dana 17. rujna 2009. godine sastavio Centar za socijalnu skrb Susedgrad navodi se da je taj centar obavio razgovor I.M.-om i njegovom majkom. Budući da je I.M. izrazio žaljenje zbog incidenta od 4. travnja 2009. godine, nije bilo potrebe za bilo kakvim daljnjim mjerama.

24. Točno neutvrđenog dana u rujnu 2009. godine ravnatelj Osnovne škole A.K. poslao je pismo roditeljima u kojemu ih je obavijestio da u njihovom susjedstvu živi Dalibor, mladi čovjek s invaliditetom kojega često maltretiraju školska djeca. Izričito je naveo da su djeca priznala "brojne brutalne čine" protiv njega, kao što su ponižavajuće primjedbe, korištenje uvredljivih izraza i psovanje, izazivajuće ponašanje, uzimanje njegove lopte te nanošenje opekotina na njegove ruke. Od roditelja je zatraženo da razgovaraju s djecom i upozore ih o mogućim posljedicama takvog ponašanja.

25. Mjerodavni dio pisanog zapisnika o roditeljskom sastanku održanom dana 30. rujna 2009. godine u Osnovnoj školi A.K. glasi kako slijedi:

“ ...

Na svim roditeljskim sastancima u novoj školskoj godini upozoravali smo roditelje na mladića s posebnim potrebama koji stanuje neposredno blizu škole, kojeg naši učenici zlostavljaju najčešće verbalno, a ponekad i fizički. Njegova majka često traži pomoć školskih djelatnika, uključen je i Centar za socijalnu skrb i Državna pravobraniteljica za osobe s posebnim potrebama. Roditelji su zamoljeni da razgovaraju sa svojom djecom i osvijeste kod njih problem prihvaćanja različitosti i potrebe za mirnim suživotom.

Prisutni roditelji su komentiralo ovaj problem, prema navodima nekih i sam mladić zna biti verbalno agresivan, istovremeno pristupa mlađim djevojčicama na neadekvatan način pa one kod kuće izražavaju strah i zaobilaze prostor gdje se mladić najčešće zadržava. Neki čak smatraju da javni prostor nije za njega i da bi trebao boraviti u za njega primjerenijim uvjetima ili u parku ali uz stalni nadzor staratelja. Ravnatelj je primio na znanje i obećao kontaktirati CZSS

...”

26. Dana 1. listopada 2009. godine odvjetnica podnositelja poslala je pisani prigovor Općinskom državnom odvjetništvu u Zagrebu. Navela je da su njene stranke dva hrvatska državljana srpskog podrijetla, majka i njen sin koji boluje od mentalne i tjelesne retardacije. Objasnila je da njene stranke žive oko sedamdeset metara od Osnovne škole A.K., da ih školska djeca stalno maltretiraju, u svako doba dana, a pretežno kad se djeca vraćaju iz škole u skupinama, kasno poslije podne i navečer kada se okupljaju na klupi ispred podnositeljevih balkona bez roditeljskog nadzora. Navela je da to maltretiranje traje već oko četiri godine te da je motivirano srpskim porijeklom podnositelja i invaliditetom prvog podnositelja. Skupina djece u dobi od deset do četrnaest godina svakodnevno dolazi pred stambenu zgradu u kojoj žive podnositelji, izvikuje uvrede i prostote i naziva ih pogrđnim imenima. Napisali su i uvredljive primjedbe na pločniku ispred zgrade.

Odvjetnica je nadalje opisala incident od 4. travnja 2009. godine. Pozivajući se na članke 8. i 13. Konvencije, prigovorila je da u hrvatskom pravnom sustavu nema djelotvornog pravnog sredstva za zaštitu od nasilničkih čina djece.

Također je opisala događaje od 5. i 7. rujna 2009. godine, kad je skupina djece vrijeđala prvog podnositelja i, kasnijeg datuma, mu oduzela loptu. Dana 10. rujna 2009. godine skupina dječaka urrinirala je ispred podnositeljevih vrata. Dana 14. rujna 2009. godine oko četrnaest učenika iz četvrtog i petog razreda gurnula je podnositelja, uvrijedila ga i oduzela mu loptu. Dan nakon tog jedan mu je dječak izvikivao uvrede.

Također je navela da su djeca u barem deset različitih prigoda fizički napala prvog podnositelja i često na njega pljuvala. Dana 31. srpnja 2008. godine djeca su uništila balkon podnositelja na način da su isčupala svo cvijeće iz tegli te bacala kamenje i blato na balkon. Nekoliko dana kasnije bacili su kartonsku kutiju čokoladnog mlijeka na balkon.

Druga podnositeljica je prijavila maltretiranje socijalnim službama, policiji, pravobraniteljici za osobe s invaliditetom i školskim vlastima. Usprkos dobroj volji svih kojih se to tiče, maltretiranje podnositelja se nastavilo.

27. U liječničkom izvješću za prvog podnositelja, sastavljenom dana 7. listopada 2009. godine navedeno je da ga djeca stalno maltretiraju.

28. U liječničkom nalazu za prvog podnositelja sastavljenom dana 9. studenog 2009. navedeno je da su ga prije nekoliko dana bila napala djeca, što ga je jako uznemirilo. Preporučena je psihoterapija.

29. U liječničkom nalazu za prvog podnositelja sastavljenom dana 14. prosinca 2009. navedeno je "svi su ga bez milosti grudali", što ga je uplašilo.

30. U liječničkom nalazu za prvog podnositelja sastavljenom dana 14. siječnja 2010. navedeno je da prvi podnositelj boluje od stalne napetosti i

osjećaja da je progonjen jer "ništa nije učinjeno kako bi se riješila njegova situacija".

31. U policijskom izvješću od 19. ožujka 2010. godine navedeno je da je druga podnositeljica pozvala policiju toga dana u 21:18 sati zbog "problema s djecom". Kad je policija stigla u 21:25, druga im je podnositeljica rekla da su se djeca igrala s loptom u parku, da su bacila loptu na njen prozor i pobjegla.

32. U liječničkom nalazu za prvog podnositelja sastavljenom dana 11. travnja 2010. navedeno je da je prvog podnositelja napala skupina djece i da je loptom udaren u nos.

33. Dana 13. svibnja 2010. skupina djece, uključujući P.-a, gurnula je prvog podnositelja na željeznu ogradu u parku Pao je i udario se u glavu i desnu nogu. Tri je dana bio dezorijentiran i nekomunikativan. Iz liječničke dokumentacije od istoga dana razvidno je da je prvi podnositelj zadobio otok desne noge i oguljotinu kože na lijevoj strani čela. Pet dana nije mogao hodati, a druga je podnositeljica za njega morala posuditi invalidska kolica. U liječničkom se nalazu također navodi da je prvi podnositelj krivo stao i iskrenuo zglob te se također udario u glavu.

34. Dana 14. svibnja 2010. godine druga podnositeljica prigovorila je policiji da je dana 13. svibnja 2010. godine dječak, P.B. gurnuo prvog podnositelj u zid i da mu je također uzeo loptu.

35. Dana 20. svibnja 2010. godine odvjetnica podnositelja pisala je Općinskom državnom odvjetništvu u Zagrebu, prigovarajući da je od njenog posljednjeg pisma iz rujna 2009. godine bilo daljnjih incidenata nasilja i maltretiranja podnositelja. Mjerodavni dio pisma glasi:

“...

Dana 5. studenog 2009.g. dvojica dječaka (stranke navode da je jednome ime P.) verbalno su napala Dalibora Đorđevića zbog čega se Dalibor Đorđević preplašio.

Radmila Đorđević je o svemu obavijestila pedagoga škole A. K., međutim do danas nije primila nikakav odgovor.

Dana 14. prosinca 2009.g. prolazeći pokraj prozora obitelji Đorđević skupina nepoznate djece je u prozor obitelji Đorđević bacala grude snijega. Dana 18. i 21. prosinca skupina djece je zasula balkon obitelji Đorđević snijegom.

Dana 15. prosinca 2009.g. skupina djece je ispred zgrade u ulici ... vrijeđala i ismijavala Dalibora Đorđevića. Dana 22. veljače 2010.g. gospođa Đorđević je primila poziv od socijalne radnice J. S. koja joj je rekla da je jedini način da riješi nastalu situaciju podizanje tužbe.

Dana 19. ožujka 2010. djeca su bacala loptu u prozore obitelji Đorđević o čemu je obaviještena PP Črnomerec koji su došli na mjesto događaja te o tome sačinili zapisnik. Dana 20. ožujka 2010. skupina djece je u gradskom autobusu glasno vikala „Dalibor, Dalibor“, što je Dalibora Đorđevića uznemirilo.

Dana 10. travnja 2010., dječak, za kojeg moje stranke znaju da se zove Robert, napucao je Dalibora Đorđevića s loptom u nos, uslijed čega je Dalibor Đorđević bio dezorijentiran, ustrašen, te se žalio na bolove. Iste večeri gospođa Đorđević je otišla u

9PRESUDA ĐORĐEVIĆ protiv HRVATSKE

PP Črnomerec te djelatnike policije obavijestila o događaju. S gospodom Đorđević je obavljen razgovor u trajanju od više od dva sata, te je policijski službenik izražavajući žaljenje zbog problema obitelji Đorđević, gospođi Đorđević rekao da se nažalost ne može ništa poduzeti, jer da bi bilo kakva istraga o svemu pokazala da su se djeca samo šalila.

Dana 13. svibnja 2010. skupina djece od kojih se jedan zvao P., gurnula je Dalibora Đurđevića na željeznu ogradu parku. Pao je i udario se u desnu nogu. Uslijed pada i udaraca Dalibor Đorđević je tri dana bio potpuno dezorijentiran i nekontaktibilan

Dana 18. svibnja 2010.g. dok se Dalibor Đorđević ljuljao na ljuljači, pristupila je skupina djece te su pokazivali Daliboru Đorđeviću i njegovoj majci „srednji prst“, a dvije djevojčice su vikale „Dalibore, glup si“, nakon čega su djeca pobjegla u školu.

36. Istoga je dana odvjetnica prigovorila zbog maltretiranja podnositelja pravobraniteljci za djecu i zatražila savjet.

37. Podnositelji navode da je dana 24. svibnja 2010. skupina dječaka udarila podnositeljevom glavom u željeznu ogradu u parku i rekla da su u tome uživali. U liječničkom je izvješću za prvog podnositelja sastavljenom istoga dana navedeno da je bio gurnut na željeznu ogradu i udario o nju glavom.

38. Dana 25. svibnja 2010. godine Općinsko državno odvjetništvo u Zagrebu obavijestilo je odvjetnicu podnositelja da nije nadležno u toj stvari jer se prigovori tiču djece koja nisu kazneno odgovorna.

39. Dana 26. svibnja 2010. godine ravnatelj Osnovne škole A.K. obavijestio je odvjetnicu podnositelja da su školske vlasti poduzele sve mjere koje su smatrale odgovarajućim, kao što je razgovor s dotičnim učenicima i davanje informacija svim roditeljima na roditeljskim sastancima o problemima s kojima su se podnositelji susreli s učenicima.

40. Dana 31. svibnja 2010. godine pravobraniteljica za djecu obavijestila je odvjetnicu podnositelja da nije nadležna u toj stvari.

41. U liječničkom izvješću za prvog podnositelja sastavljenom dana 29. lipnja 2010. godine navedeno da je stalno izložen napadima djece u susjedstvu.

42. U liječničkim izvješćima za prvog podnositelja sastavljenim dana 29. lipnja, 25. listopada, 24. studenog 2010. i 9. veljače 2011. godine navedeno da je prvi podnositelj stalno izložen napadima djece u susjedstvu.

43. Dana 1. srpnja 2010. godine policija je obavila razgovor s P.B.-om, učenicom Osnovne škole A.K., o incidentima od 13. i 14. svibnja 2010. godine u kojem je zanijekao svoje sudjelovanje.

44. Podnositelji navode da su dana 13. srpnja 2010. godine u 21 sat četiri dječaka i jedna djevojčica opetovano glasno izgovarali obscene primjedbe ispod podnositeljevih prozora. Kad je druga podnositeljica zatražila da budu tiho odgovorili su provokativno, koristeći srpski dijalekt u izravnoj aluziji na srpsko porijeklo podnositelja, govoreći joj: *“Zovi bre policiju, mi se ne bojimo”*. Druga podnositeljica je ovaj incident prijavila dana 14.

srpnja 2010. godine socijalnom radniku Centar za socijalnu skrb Susedgrad, gđi J.S.

45. Dana 19. srpnja 2010. godine Centar za socijalnu skrb Susedgrad obavio je razgovor s V.K.-om, koji živi u istoj stambenoj zgradi kao i podnositelji. Zanimjekala je svoje sudjelovanje u maltretiranju podnositelja. Također je rekla da se djeca i alkoholičari često skupljaju na klupi ispred stambene zgrade u kojoj ona živi i da vrište, što iritira i njenu obitelj.

46. Dana 2. kolovoza 2010. godine Centar za socijalnu skrb Susedgrad obavijestio je policiju da je druga podnositeljica prigovorila zbog stalnog maltretiranja prvog podnositelja i nasilja protiv njega. Od policije je zatraženo da poduzmu odgovarajuće mjere.

47. Dana 26. kolovoza 2010. godine policija je obavila razgovor s Z.B.-om, učenikom koji pohađa Osnovnu školu A.K. koji je zanimkao bilo kakvo sudjelovanje u maltretiranju prvog podnositelja.

48. Dana 27. kolovoza 2010. godine druga podnositeljica je zatražila od Grada Zagreba da se ukloni drvena klupa ispod njihovog prozora.

49. Podnositelji navode da je dana 31. kolovoza 2010. godine, u oko 15:00 sati, kad su se vraćali kući iz dućana, jedan dječak njima poznat kao M. prošao kraj njih na biciklu i izvikivao uvrede prvom podnositelju, govoreći, *inter alia*: "Dalibor je peder". Prvi podnositelj se osjetio krajnje uzrujanim i pod pritiskom.

50. Podnositelji navode da su 1. rujna 2010. godine u oko 18:45 sati tri dječaka na biciklima stigla pred njihov prozor, te bacala smeće i vrištala. U 19:20 sati okupilo se više djece oko drvene klupe ispred prozora podnositelja i opetovano udaralo u obližnju metalnu ogradu, stvarajući na taj način veliku buku. Također su bacili kamen na prozor podnositelja i glasno govorili opscene primjedbe. U 22:03 sati druga podnositeljica je pozvala policiju. Budući da policija nije stigla, ponovno ih je pozvala u 22:28 sati. Policija je rekla da će doći ali da imaju i druge pozive na koje također trebaju odgovoriti. Policija je stigla u 22:32 sati i rekla djeci da se odmaknu nekoliko metara od prozora podnositelja. Nisu ni pokušali identificirati djecu. U policijskom se izvješću od tog istog datuma navodi da je druga podnositeljica pozvala policiju u 21:21 sati i prigovorila zbog buke u parku. Kad je policija došla u 22:35 sati nje nikoga zatekla pred zgradom.

51. Podnositelji navode da se dana 3. rujna 2010. godine skupina od oko desetero djece skupila oko klupe i proizvodila nepodnošljivu količinu buke. U 22:15 sati druga podnositeljica je pozvala policiju, koja je stigla u 22:40 sati i naložila djeci da odu, a da ih, međutim, nisu uopće ni pokušali identificirati. U policijskom se izvješću od tog istog datuma navodi da je druga podnositeljica pozvala policiju u 21:20 sati i prigovorila zbog buke u parku. Kad je policija došla u 22:25 sati nje nikoga zatekla pred zgradom.

52. Podnositelji navode da su dana 5. rujna 2010. godine u oko 21:00 sati primijetili, kad su se vraćali iz crkve, da je u njihovoj odsutnosti na njihov prozor bačena neidentificirana bijela tvar. Pred njihovim je

prozorom također vrištalo nekoliko djece. U 22:00 sati druga podnositeljica je pozvala policiju. Podnositelji nadalje navode da su se dana 7., 8., 14., 23. i 27. rujna 2010. godine djeca skupila oko klupe i proizvodila nepodnošljivu količinu buke.

53. Dana 23. rujna 2010. godine policija je obavila razgovor s I.S.-om, učenikom koji pohađa Osnovnu školu A.K. koji je zaniijekao bilo kakvo sudjelovanje u maltretiranju prvog podnositelja.

54. Podnositelji navode da su se dana 2. listopada 2010. godine dječaci okupili oko klupe i bučili. U 19:40 sati sedam dječaka je bacalo lopte na prozor podnositelja i do kasno u noć bučilo. U 22:15 sati druga podnositeljica je pozvala policiju, koja je stigla u 22:40 sati i naložila djeci da odu, a da ih međutim nisu uopće ni pokušali identificirati. U policijskom se izvješću od tog istog dana navodi da je prvi podnositelj pozvao policiju u 23:40 i prigovorio zbog buke. Kad je policija došla u petnaest minuta iza ponoći nje nikoga zatekla pred zgradom.

55. Podnositelji nadalje navode da ih je dana 4. listopada 2010. u 4 sata u jutro probudio automobilski alarm ispod njihovog prozora. Neka djeca su lupala na vanjski zid njihovog stana, stvarajući vrlo veliku buku. Te je noći umro zec, kućni ljubimac prvog podnositelja, te je on pripisao zečevu smrt događajima od te noći, što ga je krajnje uzrujalo. Dana 15. listopada 2010. godine, dok su podnositelji bili odsutni, netko je pljuvao na prozor njihove dnevne sobe, sve dok nije bio potpuno prekriven slinom. Dana 23. listopada, te 7., 14. i 19. studenog 2010. skupine djece okupila se oko klupe, jako bučeći.

56. Dana 17. studenog 2010. godine Grad Zagreb obavijestio je drugu podnositeljicu da je njihov zahtjev za uklanjanje klupe postavljene ispod balkona podnositelja odbijen.

57. Podnositelji navode da im je dana 22. studenog 2010. godine, dok su se vraćali kući iz dućana, skupina djece vikala: "Dalibor, Dalibor!" Prvi podnositelj je bio paraliziran od straha i pitao svoju majku zašto ga ne puste na miru. Druga podnositeljica je pisala Uredu Predsjednika Republike Hrvatske i pravobranitelji za osobe s invaliditetom o zlostavljanju njenog sina, tražeći njihovu pomoć u vezi s micanjem klupe. Dana 5. prosinca 2010. godine oko ponoći neka su djeca bacala grude snijega na prozor podnositelja, što je prestravilo prvog podnositelja.

58. Dana 14. prosinca 2010.j pravobraniteljica za osobe s invaliditetom preporučila je Gradu Zagrebu da se klupa ukloni. Klupa je uklonjena u veljači 2011. godine. Podnositelji navode da su istoga dana djeca uništila metalni spremnik ispod njihovog prozora u kojem su bili smješteni plinomjeri.

59. Podnositelji dalje navode da su se slijedeći incidenti događali kako slijedi: Dana 5. veljače 2011. godine skupina djece vikala je provokativni na drugu podnositeljicu na ulici, koristeći srpski dijalekt ("De si bre?"). Dana 8. veljače 2011. godine u 18:40 sati neka su djeca zvonila na zvono na

kućnim vratima podnositelj i pobjegla. Dana 10. veljače 2011. godine podnositelji su otišli frizeru, odabravši zaobilazni put kako bi izbjegli djecu. Međutim, susreli su skupinu djece koja su vikala "Dalibor!" na provokativan način, Dana 13. veljače 2011. godine u 12:30 sati sedam dječaka trčalo je oko stana podnositelja, lupalo po zidovima, penjalo se na njihov balkon, navirivalo se u stan i glasno se smijalo. U 21:45 sati skupina dječaka pjevala je pjesmu "Mi smo Hrvati" ispod prozora podnositelja.

60. U liječničkom je izvješću od 9. ožujka 2011. godine u odnosu na prvog podnositelja navedeno da zbog stresa često grize usne i šake, da ima u trzaj u lijevom oku i simptome psorijaze. Također se navodi da je često napadan i ismijavan i da mu je potrebno osigurati mirno i prijateljsko ozračje.

II. MJERODAVNO DOMAĆE PRAVO

A. Ustav

1. Mjerodavne odredbe

61. Mjerodavne odredbe Ustava Republike Hrvatske (Narodne novine br. 56/1990, 135/1997, 8/1998 (pročišćeni tekst), 113/2000, 124/2000 (pročišćeni tekst), 28/2001 i 41/2001 (pročišćeni tekst), 55/2001 (*corrigendum*) i 76/2010) glase kako slijedi:

Članak 14.

"Svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode, neovisno o njegovoj rasi, boji kože, spolu, jeziku, vjeri, političkom ili drugom uvjerenju, nacionalnom ili socijalnom podrijetlu, imovini, rođenju, naobrazbi, društvenom položaju ili drugim osobinama.

Svi su pred zakonom jednaki."

Članak 21.

"Svako ljudsko biće ima pravo na život.

..."

Članak 23.

"Nitko ne smije biti podvrgnut bilo kakvu obliku zlostavljanja.."

..."

Članak 35.

"Svakom se jamči štovanje i pravna zaštita njegova osobnog i obiteljskog života, dostojanstva, ugleda i časti..."

Članak 140.

"Međunarodni ugovori koji su sklopljeni i potvrđeni u skladu s Ustavom i objavljeni, a koji su na snazi, čine dio unutarnjega pravnog poretka Republike Hrvatske, a po pravnoj su snazi iznad zakona. Njihove se odredbe mogu mijenjati ili ukidati samo uz uvjete i na način koji su u njima utvrđeni, ili suglasno općim pravilima međunarodnog prava. ..."

2. Sudska praksa Ustavnog suda

62. U svojim odlukama br. U-I-892/1994 od 14. studenog 1994. godine (Narodne novine br. 83/1994) i U-I-130/1995 od 20. veljače 1995. godine (Narodne novine br. 112/1995) Ustavni je sud presudio da sva prava zajamčena Konvencijom i njenim Protokolima treba smatrati i ustavnim pravima koja imaju jednaku snagu kao i odredbe Ustava.

D. Kazneni zakon

63. Mjerodavni dijelovi Kaznenog zakona (Narodne novine br. 110/1997) glase kako slijedi:

Članak 10.

"Kazneno se zakonodavstvo ne primjenjuje prema djetetu koje u vrijeme kad je počinilo kazneno djelo nije navršilo četrnaest godina života. "

C. Zakon o prekršajima

64. Mjerodavni dio Zakona o prekršajima (Narodne novine br. 107/2007) glasi kako slijedi:

Članak 9.

"(1) Osoba koja u vrijeme počinjenja prekršaja nije navršila četrnaest godina života ne odgovara za prekršaj.

(2) Kada se osoba iz stavka 1. ovoga Zakona učestalo ponaša na način kojim ostvaruje obilježja težih prekršaja, nadležno državno tijelo za postupanje povodom počinjenih prekršaja obavijestit će o ponašanju te osobe roditelje ili skrbnike i Centar za socijalnu skrb prema njezinu prebivalištu ili boravištu njezinih roditelja ili skrbnika.

(3) Za počinjeni prekršaj osobe iz stavka 1. ovoga članka kaznit će se roditelj...ako je taj prekršaj u izravnoj vezi s propuštenim nadzorom roditelja ili drugog tko je nadzirao tu osobu."

D. Zakon o upravnim sporovima

65. Zakon o upravnim sporovima (Službeni list Socijalističke federativne republike Jugoslavije br. 4/1977 i Narodne novine Republike

Hrvatske br. 53/1991, 9/1992 i 77/1992 - na snazi do 31. prosinca 2011.) u svom mjerodavnom dijelu propisuje kako slijedi:

Članak 66.

"O zahtjevu za zaštitu ustavom zajamčenog prava i slobode čovjeka i građanina, ako je takva sloboda ili pravo povrijeđeno konačnim pojedinačnim aktom a nije osigurana druga sudska zaštita odlučuje sud nadležan za upravne sporove odgovarajućom primjenom ovoga zakona."

66. U člancima 67. do 76. propisan je postupak za zaštitu ustavnom zajamčenog prava i slobode čovjeka i građanina od nezakonitih faktičnih (fizičkih) radnji javnih vlasti, ako nije osigurana druga sudska zaštita. Prema sudskoj praksi domaćih sudova, zaštita od nezakonitih "radnji" obuhvaća i propuste (na primjer Ustavni je sud u svojoj odluci br. Us-2099/89 od 21. rujna 1989., a Vrhovni sud u svojoj odluci br. Gž9/1993 od 6. travnja 1993. godine presudi da to što upravne vlasti nisu provele svoj vlastiti ovršni nalog predstavlja "nezakonitu radnju" u smislu članka 67. Zakona o upravnim sporovima).

67. Članak 67. propisuje da se takav postupak pokreće podnošenjem tužbe za zaštitu od nezakonite radnje nadležnom općinskom sudu. Tužba mora biti podnijeta protiv tijela javne vlasti kojem se faktična radnja (ili propust) može pripisati (tuženik).

68. Temeljem članka 72. tužbu treba proslijediti dotičnom tijelu javne vlasti na odgovor u roku koji odredi sud koji vodi postupak. Međutim, odluka se može donijeti čak i bez takvog odgovora kad tvrdnje navedene u tužbi daju pouzdanu osnovu za odluku.

69. Članak 73. propisuje da sud odlučuje o osnovanosti tužbenog zahtjeva presudom. Presudom kojom prihvaća tužbeni zahtjev sud će zabraniti daljnje vršenje nezakonite radnje tuženiku i, prema potrebi, naložiti *restitutio in integrum*.

70. Članak 74. propisuje da u postupku "zaštite od nezakonitih radnji" sudovi *mutatis mutandis* primjenjuju odredbe Zakona o parničnom postupku.

E. Zakon o obveznim odnosima

71. Mjerodavne odredbe Zakona o obveznim odnosima (Narodne novine br.35/2005 i 41/2008 – "ZOO iz 2006. "), koji je stupio na snagu dana 1. siječnja 2006. godine i koji je ukinuo bivši ZOO iz 1978. godine (vidi slijedeći stavak) glasi kako slijedi:

Prava osobnosti

Članak 19.

„(1) Svaka fizička i pravna osoba ima pravo na zaštitu svojih prava osobnosti pod pretpostavkama utvrđenim zakonom.

(2) Pod pravima osobnosti u smislu ovoga Zakona razumijevaju se prava na život, tjelesno i duševno zdravlje, ugled, čast, dostojanstvo, ime, privatnost osobnog i obiteljskog života, slobodu i dr.

(3) Pravna osoba ima sva navedena prava osobnosti, osim onih vezanih uz biološku bit fizičke osobe, a osobito pravo na ugled i dobar glas, čast, ime, odnosno tvrtku, poslovnu tajnu, slobodu privređivanja i dr.“

Članak 1046.

"Šteta je umanjenje nečije imovine (obična šteta), sprječavanje njezina povećanja (izmakla korist) i povreda prava osobnosti (neimovinska šteta)."

Zahtjev da se prestane s povredom prava osobnosti

Članak 1048.

„Svatko ima pravo zahtijevati od suda ili drugog nadležnog tijela da naredi prestanak radnje kojom se povređuje pravo njegove osobnosti i uklanjanje njome izazvanih posljedica.“

Mjerodavna sudska praksa

72. Glede pitanja koja prava fizičkih osoba, osim onih nabrojanih u članku 19. Zakona o obveznim odnosima treba smatrati pravima osobnosti, treba primijetiti da su hrvatski sudovi do sada samo slijedeća od tih prava tumačili kao prava osobnosti: pravo na život, pravo na tjelesni i psihički integritet (zdravlje), pravo na slobodu, pravo na čast i ugled, pravo na privatnost osobnog i obiteljskog života, pravo na tajnost pisama i osobnih pismena, pravo na osobni identitet (osobito pravo na sliku, glas i ime neke osobe) i moralna prava autora.

73. Mjerodavni dio odluke Ustavnog suda br. U-III-1437/2007 od 23. travnja 2008. godine koji se odnosi na pravo na naknadu u odnosu na pravo na osobni integritet glasi kako slijedi:

“ ...

Hrvatski Zakon o obveznim odnosima ("Narodne novine", broj 35/05.) je u članku 1046. definirao neimovinsku štetu kao povredu prava osobnosti. Drugim riječima, svaka povreda prava osobnosti predstavlja neimovinsku štetu.

Pojam prava osobnosti Zakon o obveznim odnosima daje u članku 19. stavku 2. gdje se kao prava osobnosti u smislu tog Zakona navode: pravo na život, tjelesno i duševno zdravlje, ugled, čast, dostojanstvo, ime, privatnost osobnog i obiteljskog života, sloboda i dr.

Stoga valja zaključiti da je u ovom slučaju došlo do povrede ljudskog ustavnog i osobnog dobra, jer je podnositelj bio u zatvorskim uvjetima koji nisu sukladni

standardima koji su propisani Zakonom o izdržavanju kazne zatvora, a isti su protivni i pravnom standardu koji je propisan člankom 25. stavkom 1. Ustava. Zbog toga su sudovi dužni odrediti odštetu i za tu povredu ljudskog dostojanstva.

...”

F. Zakon o suzbijanju diskriminacije

74. Mjerodavni dio Zakona o suzbijanju diskriminacije (Narodne novine, br. 85/2008) glasi kako slijedi:

Članak 1.

(1) Ovim se Zakonom osigurava zaštita i promicanje jednakosti kao najviše vrednote ustavnog poretka Republike Hrvatske, stvaraju se pretpostavke za ostvarivanje jednakih mogućnosti i uređuje zaštita od diskriminacije na osnovi rase ili etničke pripadnosti ili boje kože, spola, jezika, vjere, političkog ili drugog uvjerenja, nacionalnog ili socijalnog podrijetla, imovnog stanja, članstva u sindikatu, obrazovanja, društvenog položaja, bračnog ili obiteljskog statusa, dobi, zdravstvenog stanja, invaliditeta, genetskog naslijeđa, rodnog identiteta, izražavanja ili spolne orijentacije.

(2) Diskriminacijom u smislu ovoga Zakona smatra se stavljanje u nepovoljniji položaj bilo koje osobe po osnovi iz stavka 1. ovoga članka, kao i osobe povezane s njom rodbinskim ili drugim vezama.

...”

Članak 8.

Ovaj se Zakon primjenjuje na postupanje svih državnih tijela.....pravne osobe te na fizičke osobe.....”

Članak 16.

”(1) Svatko tko smatra da mu je zbog diskriminacije povrijeđeno neko pravo može tražiti zaštitu toga prava u postupku u kojem se o tom pravu odlučuje kao o glavnom pitanju, a može tražiti i zaštitu u posebnom postupku propisanom u članku 17. ovoga Zakona.”

Članak 17.

”Osoba koja tvrdi da je žrtva diskriminacije po odredbama ovoga Zakona ovlaštena je podnijeti tužbu i tražiti:

1. da se utvrdi da je tuženik povrijedio tužiteljevo pravo na jednako postupanje, odnosno da radnja koju je poduzeo ili propustio može neposredno dovesti do povrede prava na jednako postupanje (tužba za utvrđenje diskriminacije),

2. da se zabrani poduzimanje radnji kojima se krši ili može prekršiti tužiteljevo pravo na jednako postupanje, odnosno da se izvrše radnje kojima se uklanja diskriminacija ili njezine posljedice (tužba za zabranu ili otklanjanje diskriminacije),

da se naknadi imovinska i neimovinska šteta uzrokovana povredom prava zaštićenih ovim Zakonom (tužba za naknadu štete),

4. da se presuda kojom je utvrđena povreda prava na jednako postupanje na trošak tuženika objavi u medijima.

...”

III MJERODAVNI DOKUMENTI VIJEĆA EUROPE

A. Odbor ministara

75. Mjerodavni dijelovi Preporuke Rec(2004)10 Odbora ministara državama članicama o zaštiti ljudskih prava i dostojanstva osoba s psihičkim poremećajima (koju je Odbor ministara donio dana 22. rujna 2004. godine na 896. sastanku zamjenika ministara) glase:

“...

Imajući u vidu, osobito:

...

- Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda od 4. studenog 1950. godine i njenu primjenu od strane organa osnovanih na temelju te Konvencije;

...”

II. DIO - Opće odredbe

Članak 3. - Načelo zabrane diskriminacije

1. Treba zabraniti svaki oblik diskriminacije na osnovi mentalnog poremećaja.
2. Države članice trebaju poduzeti odgovarajuće mjere za uklanjanje diskriminacije s osnova mentalnog poremećaja.

Članak 4.– Gradanska i politička prava

1. Osobe s mentalnim poremećajem trebaju imati pravo vršiti sva svoja građanska i politička prava.
2. Sva ograničenja vršenja tih prava trebaju biti u skladu s odredbama Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda te se ne smiju osnivati na pukoj činjenici da osoba ima mentalni poremećaj.

...”

Članak 7. - Zaštita ranjivih osoba s mentalnim poremećajem

1. Države članice trebaju se pobrinuti da postoje mehanizmi za zaštitu ranjivih osoba s mentalnim poremećajima, osobito onih koje nemaju sposobnost dati pristanak ili koje možda nisu sposobne oduprijeti se povredama svojih ljudskih prava.
2. Zakonom treba propisati mjere za zaštitu, kad je to odgovarajuće, ekonomskih interesa osoba s mentalnim poremećajem."

...”

76. Mjerodavni dijelovi Preporuke Rec(2006)5 Odbora ministara državama članicama vezana uz Akcijski plan Vijeća Europe za promicanje prava i potpunog sudjelovanja u društvu osoba s invaliditetom: poboljšanje kvalitete života osoba s invaliditetom u Europi 2006.-2015. (koju je donio Odbor ministara dana 5. travnja 2006. godine na 961. sastanku zamjenika ministara) glasi:

“ ...

Imajući na umu Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (ETS br. 5);

... ”

3.12. Akcijska smjernica br.12: Pravna zaštita

3.12.1. Uvod

Ljudi s invaliditetom imaju pravo svugdje pred zakonom biti priznati kao osobe. Kad im je potrebna pomoć da bi mogli ostvariti ovo pravo, države članice moraju osigurati da im to bude zajamčeno zakonom.

Osobe s invaliditetom čine raznoliku skupinu, ali svima im je, u manjoj ili većoj mjeri, zajednička potreba za dodatnom zaštitom da bi mogle u potpunosti uživati svoja prava te sudjelovati u društvu na jednakim temeljima poput drugih članova društva.

Potreba da se posebna pozornost obrati na situaciju osoba s invaliditetom, u smislu njihova ravnopravnog uživanja prava, potvrđena je inicijativama poduzetim na nacionalnim i na međunarodnoj razini.

Načelo nediskriminacije trebalo bi biti temelj za politike vlada koje osiguravaju jednakost mogućnosti osobama s invaliditetom.

Pristup pravnom sustavu temeljno je pravo u demokratskom društvu, no osobe s invaliditetom često nailaze na brojne zapreke, uključujući i nemogućnost fizičkog pristupa. To zahtjeva poduzimanje niza mjera i pozitivno djelovanje, uključujući opće razine svijesti među pravnim stručnjacima o pitanjima invaliditeta.

3.12.2. Ciljevi

i. Osigurati djelotvoran pristup pravdi osobama s invaliditetom na ravnopravnim temeljima s drugim osobama;

ii. štiti i promicati uživanje ljudskih prava i temeljnih sloboda osoba s invaliditetom na ravnopravnim temeljima s drugim osobama.

3.12.3. Konkretni aktivnosti država članica

i. Pružiti zaštitu od diskriminacije konkretnim zakonodavnim mjerama, ustrojavanjem tijela, postupaka izvješćivanja te mehanizama pomoći;

ii. osigurati da osobe koje diskriminiraju osobe s invaliditetom budu izbrisane iz općeg zakonodavstva;

iii. promicati naobrazbu o ljudskim pravima i invaliditetu (nacionalnu i međunarodnu) djelatnika koji provode zakone, javnih službenika, sudskog i medicinskog osoblja;

iv. poticati mreže invalidnih udruga koje se bave zastupanjem ljudskih prava na obranu ljudskih prava osoba s invaliditetom;

v. osigurati da osobe s invaliditetom imaju jednak pristup sustavu osiguravajući im pravo na njima pristupačne informacije i komunikacije;

vi. pružiti odgovarajuću pomoć osobama koje imaju poteškoća u ostvarivanju svojih prava te osigurati da pomoć bude primjerena potrebama;

...

3.13. Akcijska smjernica br. 13: Zaštita od nasilja i zlostavljanja

3.13.1. Uvod

Čin zlostavljanja i nasilja prema drugoj osobi neprihvatljiv je i društvo ima dužnost brinuti se da pojedinci, osobito oni najranjiviji, budu zaštićeni od takva zlostavljanja.

Postoje pokazatelji da je učestalost zlostavljanja i nasilja prema osobama s invaliditetom znatno viša nego među općom populacijom, te više prema ženama s invaliditetom, osobito s ženama s velikim stupnjem invaliditeta, među kojima učestalost zlostavljanja znatno premašuje učestalost među zdravim ženama. Takvo zlostavljanje se može dogoditi u ustanovama ili drugim oblicima skrbi i u drugim situacijama, uključujući i obiteljsko okruženje. Zlostavljanje mogu vršiti stranci ili osobe poznate osobi koja je zlostavljana, te se može javiti u mnogim oblicima, primjerice, verbalno zlostavljanje, nasilne radnje ili odbijanje zadovoljavanja osnovnih potreba.

Iako vlade ne mogu jamčiti da se zlostavljanje neće događati, moraju učiniti sve što je u njihovoj moći da uspostave zaštitu i provedu najstrože sigurnosne mjere. Sprječavanje zlostavljanja se može potaknuti na mnogo načina, poglavito poučavanjem o poštivanju prava pojedinca na zaštitu i prepoznavanje te smanjivanje rizika pojave zlostavljanja. Osobe s invaliditetom kao žrtve zlostavljanja ili nasilja moraju imati pristup odgovarajućoj podršci. Mora postojati sustav u koji će imati dovoljno povjerenja da bi prijavili zlostavljanje i očekivali poduzimanje odgovarajućih mjera, uključujući individualnu podršku. Takvi sustavi zahtijevaju kvalificirano osoblje koje raspoláže odgovarajućim vještinama i koje zna prepoznati te reagirati u situacijama u kojima se zlostavljanje pojavi.

Iako je u posljednjih nekoliko godina provedeno nekoliko istraživanja na tu temu, jasno je da su potrebna dodatna saznanja za buduće osmišljavanje dobro informiranih strategija i najboljih načina djelovanja.

3.13.2. Ciljevi

i. Raditi unutar antidiskriminacijskih okvira, te okvira ljudskih prava kako bi se uspostavila zaštita osoba s invaliditetom od svih oblika nasilja i zlostavljanja,

ii. osigurati osobama s invaliditetom pristup uslugama i sustavu podrške za žrtve nasilja i zlostavljanja.

3.13.3. Konkretni aktivnosti država članica

i. Osigurati zaštitu osoba s invaliditetom od nasilja i zlostavljanja učinkovitom provedbom politika i zakona, tamo gdje je to potrebno;

ii. promicati dostupnost i pristup tečajevima za naobrazbu osoba s invaliditetom radi smanjivanja rizika od nasilja i zlostavljanja, primjerice, organizirati tečajeve za izgradnju samo pouzdanja i osnaživanje;

iii. razviti postupke, mjere i protokole prilagođene osobama s invaliditetom, da bi se unaprijedilo otkrivanje nasilja i zlostavljanja te zajamčilo provođenje potrebnih radnji protiv počinitelja, uključujući obeštećenje i odgovarajuće profesionalno savjetovanje u slučaju emocionalnih problema;

iv. osigurati da osobe s invaliditetom koje su žrtve zlostavljanja i nasilja, uključujući i nasilje u obitelji, imaju pristup odgovarajućoj podršci, uključujući obeštećenje;

v. sprečavanje nasilje i boriti se protiv nasilja, lošeg postupanja i zlostavljanja u svim situacijama, pružajući podršku obiteljima, podižući razinu svijesti i upućenosti javnosti, promicanjem rasprava i suradnje između zainteresiranih strana;

vi. podupirati osobe s invaliditetom, osobito žene, i njihove obitelji, u slučajevima zlostavljanja pružanjem informacija i osiguravanjem pristupa uslugama;

vii. . osigurati da djeluju svi sustavi za zaštitu od zlostavljanja osoba s invaliditetom u psihijatrijskim ustanovama, domovima i ustanovama socijalne skrbi, sirotištima i drugim institucijskim okruženjima;

viii. osigurati provedbu odgovarajuće naobrazbe svih djelatnika koji rade u posebnim ustanovama za osobe s invaliditetom te općim službama za podršku;

ix. obučiti policiju i sudske vlasti za uzimanje svjedočenja osobe s invaliditetom te za provođenje ozbiljnih postupaka u slučajevima zlostavljanja;

x. osigurati osobama s invaliditetom informacije o tome kako izbjeći pojavu nasilja i zlostavljanja, kako ih prepoznati i kako ih prijaviti;

xi. poduzeti na transparentan način učinkovite zakonodavne, administrativne, pravne ili druge mjere popraćene strogim sankcijama, te omogućiti njihovu neovisnu reviziju od strane predstavnika civilnog društva, da bi se spriječili svi oblici fizičkog ili mentalnog nasilja, ozljeđivanja ili zlostavljanja, zanemarivanja ili zapostavljanja, iskorištavanja ili otmica osoba s invaliditetom;

...”

77. Mjerodavni dijelovi Rezolucije ResAP(2005)1 o zaštiti odraslih osoba i djece s invaliditetom od zlostavljanja (koju je Odbor ministara donio 2. veljače 2005. godine na 913. sastanku zamjenika ministara) glase:

“...

I. Definicija zlostavljanja

1. U ovoj je rezoluciji zlostavljanje definirano kao bilo koji čin ili propust, koji dovede do povrede ljudskih prava, građanskih sloboda, tjelesnog ili mentalnog integriteta, dostojanstva ili opće dobrobiti ranjive osobe, bez obzira je počinjen namjerno ili iz nehaja, uključujući i seksualne odnose ili financijske transakcije za koje osoba ne da ili ne može dati valjani pristanak, ili koje su namjerno iskorištavajuće. Na osnovnoj razini zlostavljanje može imati razne oblike:

a. fizičko nasilje, uključujući tjelesno kažnjavanje, zatvaranje, uključujući i kad je neka osoba zaključana u svom domu i ne dopušta joj se izlazak, prekomjerno ili pogrešno korištenje lijekova, medicinsko eksperimentiranje ili sudjelovanje u invazivnom istraživanju bez pristanka, te nezakonito pritvaranje psihijatrijskih bolesnika;

b. seksualno zlostavljanje i iskorištavanje, uključujući silovanje, seksualnu agresiju, nepristojan napad, nepristojno izlaganje, prisilno sudjelovanje u pornografiji i prostituciji;

c. psihološke prijetnje i šteta, koja se obično sastoji od verbalnog zlostavljanja, ograničavanja, izolacije, odbijanja, zastrašivanja, maltretiranja, ponižavanja ili prijetnji kaznom ili zapuštanjem, emocionalne ucjene, proizvoljnosti, nijekanja odraslog statusa i infantilizacije osoba s invaliditetom, te nijekanja individualnosti, seksualnosti, obrazovanja i izobrazbe, zabave i sporta;

...

3. Ova zlostavljanja traže razmjerni odgovor, koji ne presijeca legitimne odabire koje su učinili pojedinci s invaliditetom, nego onaj koji uviđa postojanje ranjivosti i iskorištavanja. Stoga se izraz "zlostavljanje" odnosi na pitanje iz širokog spektra, koja uključuju kaznena djela, povrede profesionalne etike, prakse koje spadaju izvan dogovorenih smjernica ili ozbiljno neodgovarajuću skrb. Kao posljedica toga, mjere za sprečavanje zlostavljanja i odgovor na njega obuhvaćaju širok raspon tijela vlasti i činitelja, uključujući i policiju, sustav kaznenog pravosuđa, vladina tijela koja uređuju pružanje usluga i profesije, organizacije za zagovaranje, korisničke mreže i vijeća pacijenata, kao i pružatelje usluga i one koji planiraju.

II. Načela i mjere za zaštitu odraslih osoba i djece s invaliditetom od zlostavljanja

1. Zaštita ljudskih prava

Države članice imaju dužnost štiti ljudska prava i temeljne slobode svih svojih građana. Trebaju se pobrinuti da osobe s invaliditetom budu zaštićene barem u istoj mjeri kao i ostali građani.

Države članice trebaju priznati da je zlostavljanje povreda ljudskih prava. Osobe s invaliditetom treba čuvati od namjerne štete i/ili štete koja se može izbjeći barem u istoj mjeri kao i druge građane. Kad su osobe s invaliditetom osobito ranjive, treba uvesti dodatne mjere kako bi se osigurala njihova sigurnost.

2. Uključivanje osoba s invaliditetom

Države članice trebaju priznati da je čuvanje prava osoba s invaliditetom kao građana njihove zemlje odgovornost države.

Trebaju suzbijati diskriminaciju osoba s invaliditetom, promicati aktivne mjere za borbu protiv nje i pobrinuti se za njihovo uključivanje u društveni i gospodarski život njihovih zajednica.

Trebaju priznati da sve osobe s invaliditetom imaju pravo na dostojanstvo, jednake prilike, svoj vlastiti prihod, obrazovanje, zaposlenje, prihvaćanje i integraciju u društveni život, uključujući mogućnost pristupa, zdravstvenu zaštitu kao i medicinsku i funkcionalnu rehabilitaciju.

Trebaju jamčiti da je osobama s invaliditetom osigurana zaštita, barem u istoj mjeri kao i drugim građanima, u korištenju usluga svih vrsta.

3. Sprečavanje zlostavljanja

Države članice trebaju povećati svijest javnosti, promicati otvorenu raspravu, razvijati znanje te poboljšati obrazovanje i profesionalno usavršavanje.

Trebaju ohrabriti suradnju između tijela vlasti i organizacije u pronalaženju mjera za sprečavanje zlostavljanja, poboljšanje otkrivanja zlostavljanja i izvješćivanja o njemu, te za potporu žrtvama.

Trebaju stvoriti, provoditi i pratiti zakonodavstvo koje se odnosi na standarde i regulaciju profesionalaca i ustanova za pružanje skrbi, kako bi zlostavljanje osoba s invaliditetom učinili manje vjerojatnim kroz djelovanje i propuštanje djelovanja.

4. *Pravna zaštita*

Države članice trebaju osigurati pristup sustavu kaznenog pravosuđa i osiguranje zadovoljštine i/ili naknade osobama s invaliditetom koje su bile žrtve zlostavljanja barem u istoj mjeri kao i drugim građanima. Kad je to potrebno, treba osigurati dodatnu pomoć za uklanjanje fizičkih ili drugih prepreka za osobe s invaliditetom.

Osobe s invaliditetom su podnositelji zahtjeva temeljem građanskog prava čija prava treba čuvati. Stoga se države članice trebaju pobrinuti da profesionalci koji rade u kaznenom pravosuđu postupaju prema osobama s invaliditetom bez diskriminacije i na način koji im jamči jednake prilike u vršenju njihovih prava kao građana.

...”

B. Parlamentarna skupština

78. Mjerodavni dijelovi Rezolucije 1642(2009) Parlamentarne skupštine o pristupu pravima za osobe s invaliditetom i njihovo potpuno i aktivno sudjelovanje u društvu (donesene 26. siječnja 2009. godine) glase kako slijedi:

“1. Više od jedne na svakih 10 osoba boluje od nekog oblika invalidnosti, što čini 650 milijuna ljudi u cijelom svijetu. U Europi je taj omjer i veći, do 200 milijuna ljudi. Postoji odnos zavisnosti između dobi i invalidnosti: kako stanovništvo stari a zdravstvena skrb se poboljšava, broj osoba s invaliditetom u Europi raste, i nastaviti će rasti.

2. Parlamentarna skupština podsjeća da Europska konvencija o ljudskim pravima Vijeća Europe (ETS No. 5) štiti sve ljude, uključujući i osobe s invaliditetom, te da članak 15. revidirane Europske socijalne povelje (ETS br. 163) izričito jamči osobama s invaliditetom djelotvorno ostvarivanje prava na neovisnost, socijalnu integraciju i sudjelovanje u životu zajednice. Jedan noviji, željno očekivani tekst, Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom stupila je na snagu 3. svibnja 2008. godine. Skupština pozdravlja taj tekst, koji daje podroban opis prava osoba s invaliditetom, uključujući i djecu, te će svakako pridonijeti promjeni doživljaja koja je potrebna kako bi se popravila situacija osoba s tjelesnim ili mentalnim invaliditetom.

3. Skupština bilježi kako u praksi pristup osoba s tjelesnim ili mentalnim invaliditetom njihovim pravima na jednakoj osovi kao i osoba koje nisu invalidi često ostaje samo priželjkivan i pokazuje se kao neodgovarajući. Ona stoga pozdravlja pripremu Akcijskog plana za osobe s invaliditetom Vijeća Europe za promicanje prava i sudjelovanje osoba s invaliditetom u društvu za razdoblje 2006.-2015. (Preporuka Rec(2006)5 Odbora ministara), koji se obvezuje pronaći praktične odgovore na najteže i najuobičajenije probleme s kojima se susreću osobe s invaliditetom, kako bi se njegovala jednakost prilika, koji plan zagovara brojne mjere za poboljšanje situacije osoba s invaliditetom u svim vidovima svakodnevnog života.

...

18. I dok stav društva, predrasude i tvrdi mentalni sklopovi ostaju glavna prepreka osobama s invaliditetom u pristupu njihovim pravima i za njihovo potpuno i aktivno sudjelovanje u društvu, Skupština poziva države članice da:

18.1. pojačaju svoje kampanje za svraćanje pozornosti javnosti na pitanja pozvana s invaliditetom i za pružanje informacija o njima,

18.2. poduzmu pravne radnje protiv diskriminirajućih praksi i neprihvatljivog stava prema osobama s invaliditetom te da ih kazne, i to osobito zlostavljanje, koje počine bilo izolirani pojedinci ili ustanove zdravstvene skrbi;

18.3. obznane primjere dobre prakse u svim područjima svakodnevnog života, kako bi opseg ovoga pitanja u civilnom društvu, radnom okruženju i svijetu obrazovanja učinile jasnijim svima, a osobito mladim ljudima,

18.4. osiguraju potpuno i aktivno sudjelovanje osoba s invaliditetom u svim ovim procesima.

...”

IV MJERODAVNI MATERIJALI UJEDINJENIH NARODA

79. Mjerodavni dijelovi Konvencije o pravima osoba s invaliditetom (koju je Hrvatska ratificirala u srpnju 2007. godine a stupila je na snagu 3. svibnja 2008. godine) glasi:

Članak 1. - Svrha

Svrha ove Konvencije je promicanje, zaštita i osiguravanje punog i ravnopravnog uživanja svih ljudskih prava i temeljnih sloboda svih osoba s invaliditetom i promicanje poštivanja njihovog urođenog dostojanstva.

Osobe s invaliditetom su one osobe koje imaju dugotrajna tjelesna, mentalna, intelektualna ili osjetilna oštećenja, koja u međudjelovanju s različitim preprekama mogu sprečavati njihovo puno i učinkovito sudjelovanje u društvu na ravnopravnoj osnovi s drugima.

Članak 4. - Opće obveze

“1. 1. Države stranke obvezuju se osigurati i promicati puno ostvarenje svih ljudskih prava i temeljnih sloboda svih osoba s invaliditetom bez bilo kakve diskriminacije na osnovi invaliditeta. U tu se svrhu države stranke obvezuju:

(a) usvojiti odgovarajuće zakonodavne, upravne i druge mjere za provedbu prava priznatih ovom Konvencijom,

(b) poduzeti sve odgovarajuće mjere, uključujući zakonodavne, za izmjenu ili ukidanje postojećih zakona, propisa, običaja i prakse, koji predstavljaju diskriminaciju osoba s invaliditetom,

(c) uzeti u obzir zaštitu i promicanje ljudskih prava osoba s invaliditetom u svim politikama i programima,

(d) suzdržati se od svakog postupanja ili prakse koja nije u skladu s ovom Konvencijom te osigurati da javne vlasti i institucije djeluju u skladu s ovom Konvencijom,

(e) poduzeti sve odgovarajuće mjere kako bi se uklonila diskriminacija na osnovi invaliditeta počinjena/practicirana od strane bilo koje osobe, organizacije ili privatnog poduzeća,

...”

Članak 5 - Jednakost i nediskriminacija

“1. 1. Države stranke prihvaćaju da su sve osobe jednake pred zakonom te imaju jednako pravo, bez ikakve diskriminacije, na jednaku zaštitu i jednaku korist na temelju zakona.

2. 2. Države stranke će zabraniti bilo kakvu diskriminaciju na osnovi invaliditeta i jamčit će osobama s invaliditetom jednaku i djelotvornu zaštitu od diskriminacije po svim osnovama.

3. 3. Da bi promicale jednakost i ukinule diskriminaciju, države stranke će poduzeti sve primjerene korake radi osiguranja provedbe razumne prilagodbe.

4. 4. Posebne mjere potrebne za ubrzavanje ili ostvarivanje de facto jednakosti osoba s invaliditetom neće se smatrati diskriminacijom prema odredbama ove Konvencije.”

Članak 8. - Podizanje svijesti

“1. . Države stranke se obvezuju usvojiti žurne, učinkovite i primjerene mjere u svrhu:

(a) podizanja razine svijesti u svim segmentima društva, uključujući i razinu obitelji, u svezi s osobama s invaliditetom, kao i promicanja poštivanja njihovih prava i dostojanstva,

(b) borbe protiv stereotipa, predrasuda i štetnih postupaka prema osobama s invaliditetom na svim područjima života, uključujući one utemeljene na spolu i dobi,

(c) promicanja svijesti o sposobnostima i doprinosu osoba s invaliditetom.

2. Mjere za postizanje navedenih ciljeva uključuju:

(a) Pokretanje i provođenje djelotvornih kampanja podizanja svijesti javnosti s ciljem:

(i) senzibiliziranja javnosti za prava osoba s invaliditetom,

(ii) promicanja pozitivne percepcije osoba s invaliditetom i većeg stupnja društvene svijesti o osobama s invaliditetom,

(iii) promicanja priznavanja vještina, stvarnih vrijednosti i sposobnosti osoba s invaliditetom, te njihova doprinosa na radnom mjestu i tržištu rada,

(b) Njegovanje stava o poštivanju prava osoba s invaliditetom na svim razinama obrazovnog sustava, počevši kod sve djece već u ranoj životnoj dobi,

(c) Poticanje svih sredstava javnog priopćavanja na predstavljanje osoba s invaliditetom na način usklađen sa svrhom ove Konvencije,

(d) Promicanje programa za podizanje razine svijesti o osobama s invaliditetom i njihovim pravima.

Članak 15. - Sloboda od mučenja ili okrutnog, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja

“1. "Nitko se ne smije podvrgnuti mučenju ni nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kazni. "Posebno, nitko ne će biti podvrgnut medicinskim ili znanstvenim pokusima bez svojega slobodnog pristanka.

2. Države stranke će poduzeti sve djelotvorne zakonodavne, upravne, pravosudne i druge mjere kako bi spriječile da osobe s invaliditetom, na jednakopravnoj osnovi s drugima, ne budu podvrgnute mučenju ili okrutnom, nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju.

Članak 16. - Sloboda od izrabljivanja, nasilja i zlostavljanja

“1. 1. Države stranke će poduzeti sve prikladne zakonodavne, upravne, socijalne, obrazovne i druge mjere radi zaštite osoba s invaliditetom, kako unutar tako i izvan njihovog doma, od svih oblika izrabljivanja, nasilja i zlostavljanja, uključujući i aspekte istih vezane uz spol.

2. 2. Države stranke će također poduzeti sve primjerene mjere radi sprečavanja svih oblika izrabljivanja, nasilja i zlostavljanja, osiguravajući osobama s invaliditetom i njihovim obiteljima i njegovateljima, među ostalim, odgovarajuće oblike pomoći i potpore koji uvažavaju njihovu spol i dob, uključujući i osiguravanje informacija i edukacije o tome kako izbjeći, prepoznati i izvijestiti o slučajevima izrabljivanja, nasilja i zlostavljanja. x 3. Kako bi spriječile pojavu svih oblika izrabljivanja, nasilja i zlostavljanja, države stranke će osigurati djelotvoran nadzor svih objekata i programa namijenjenih osobama s invaliditetom koji će provoditi neovisna tijela.

3. 3. Kako bi spriječile pojavu svih oblika izrabljivanja, nasilja i zlostavljanja, države stranke će osigurati djelotvoran nadzor svih objekata i programa namijenjenih osobama s invaliditetom koji će provoditi neovisna tijela.

4. 4. Države stranke će poduzeti sve prikladne mjere promicanja tjelesnog, kognitivnog i psihološkog oporavka, rehabilitacije i socijalne reintegracije osoba s invaliditetom koje su bile žrtve bilo kojeg oblika izrabljivanja, nasilja ili zlostavljanja, uključujući i uspostavu službi zaštite. Takav oporavak i reintegracija odvijat će se u okruženju koje potiče zdravlje, dobrobit, samopoštovanje, dostojanstvo i neovisnost osobe, vodeći računa o specifičnostima potreba koje proizlaze iz dobi i spola.

5. 5. Države stranke će uvesti djelotvorno zakonodavstvo i politike, uključujući zakonodavstvo i politike usmjerene na žene i djecu, kako bi osigurale da se slučajevi izrabljivanja, nasilja i zlostavljanja osoba s invaliditetom identificiraju i istraže, i gdje je to primjereno, kazneno gone.

Članak 17. - Zaštita osobnog integriteta osobe

Svaka osoba s invaliditetom ima pravo na poštivanje svojega tjelesnog i mentalnog integriteta na ravnopravnoj osnovi s drugima.

PRAVO

I. NAVODNA POVREDA ČLANAKA 2., 3. I 8. KONVENCIJE

80. Podnositelji prigovaraju da im državne vlasti nisu pružile odgovarajuću zaštitu od maltretiranja od strane maloljetne djece iz njihovog susjedstva. Pozivaju se na članke 2., 3. i 8. Konvencije čiji mjerodavni dijelovi glase kako slijedi:

Članak 2.

"1. Pravo svakoga na život zaštićeno je zakonom. Nitko ne smije biti namjerno lišen života osim u izvršenju sudske presude na smrtnu kaznu za kaznena djela za koje je ta kazna predviđena zakonom.

..."

Članak 3.

"Nitko se ne smije podvrgnuti mučenju ni nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kazni. "

Članak 8.

"1. Svatko ima pravo na poštovanje svoga privatnog i obiteljskog života, doma i dopisivanja.

2. Javna vlast se neće miješati u ostvarivanje tog prava, osim u skladu sa zakonom i ako je u demokratskom društvu nužno radi interesa državne sigurnosti, javnog reda i mira, ili gospodarske dobrobiti zemlje, te radi spriječavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih. "

A. Dopuštenost

1. Tvrđnje stranaka

(a) Vladine tvrdnje

81. Vlada tvrdi da članci 2. i 3. nisu primjenjivi na okolnosti ovoga predmeta. Glede članka 2. tvrde da životi podnositelja nisu nikada ni na koji način bili izloženi riziku. Glede članka 3. Konvencije, Vlada tvrdi da nije doseguta tražena razina težine, jer je maltretiranje kojemu se prigovara bilo uglavnom verbalno, a povrede koje je prvi podnositelj pretrpio dana 4. travnja 2009. da su bile blage prirode. Također tvrde kako činjenica što je podnositelj izrazio želju da se okolo šeće pokazuje da događajima o kojima je riječ nije bio traumatiziran.

82. Vlada je ustvrdila da podnositelji zahtjeva nisu iscrpili sva dostupna domaća pravna sredstva. Po mišljenju Vlade podnositelji su trebali podnijeti građansku tužbu za naknadu štete protiv dotične djece i njihovih roditelja, te također protiv škole koju djeca pohađaju ili protiv drugih tijela vlasti.

Nadalje, mogli su pokrenuti prekršajni postupak protiv roditelja te djece. Mogli su i temeljem Zakona o upravnim sporovima podnijeti "tužbu protiv nezakonite radnje" protiv mjerodavnih vlasti. U postupku pokrenutom povodom takve tužbe nadležni sud ima obvezu postupati hitno. U presudi kojom prihvaća tužbeni zahtjev, sud bi zabranio svaku daljnju nezakonitu radnju. Presudu treba izvršiti u roku od tri dana nakon što bude dostavljena strankama.

83. Glede događaja od 10. travnja i 13. svibnja 2010. godine Vlada tvrdi da su navodni počinitelji, P.B. i Z.B. imali četrnaest godina i da nisu mogli biti kazneno odgovorni. Budući da su kazneni izvidi još u tijeku, svaki je prigovor koji se odnosi na ove incidente preuranjen.

(b) Tvrdnje podnositelja zahtjeva

84. Podnositelji u odgovoru tvrde da su izloženi trajnom maltretiranju koje uključuje i čine tjelesnog nasilja protiv prvog podnositelja i verbalnog nasilja protiv oboje podnositelja. Takvo je zlostavljanje poremetilo njihov svakodnevni život i uzrokovalo im značajnu razinu stalnog stresa i patnje, osobito s obzirom na zdravstveno stanje prvog podnositelja. Tvrde da trajni obrazac maltretiranja i zlostavljanja zadovoljava standard intenziteta iz članak 3. i 8. Konvencije, te da je također primjenjiv članak 2. Konvencije, s obzirom na eskalaciju nasilja protiv prvog podnositelja, s obzirom na krajnju ranjivost i također s obzirom na vjerojatnost, dokazanu istraživanjima o zločinu iz mržnje protiv osoba s invaliditetom, da se maltretiranje niske razine, ako ga se zanemari, pretvori u nasilje punog intenziteta, koje može dovesti do krajnjih posljedica kao što su smrt ili teško zlostavljanje.

85. Glede iscrpljivanja domaćih pravnih sredstava, tvrde da domaći pravni sustav ne predviđa nikakve pravne lijekove koji bi pružili zadovoljštinu u odnosu na zločin iz mržnje protiv osoba s invaliditetom. Ovo potkrepljuju činjenicom da Vlada nije dostavila nikakvu mjerodavnu sudsku praksu kojom bi potkrijepila svoje navode o dostupnosti i učinkovitosti pravnih sredstava na koja se pozivaju.

86. Glede mogućnosti podnošenja tužbe protiv vlasti zbog nezakonite radnje temeljem članka 67. Zakona o upravnom sporu, podnositelji tvrde da zahtjevi za dopuštenost za to pravno sredstvo, na primjer da nezakonita radnja predstavlja povredu Ustava, da to pravno sredstvo treba biti zadnje kojemu se pribjegava te da nezakonita radnja traje u vrijeme podnošenja tužbe, čine to pravno sredstvo nedjelotvornim u ovome predmetu.

87. Glede moguće građanske tužbe protiv roditelja djece koja su u tome sudjelovala, podnositelji tvrde da je Sud već presudio u jednom predmetu protiv Hrvatske kako djelotvorno odvratanje od napada na tjelesni integritet osobe traži djelotvorne kaznenopravne mehanizme koji će osigurati odgovarajući zaštitu u tom pogledu (citiraju predmet *Sandra Janković protiv Hrvatske*, br. 38478/05, stavak 36., 5. ožujka 2009.).

88. Glede prekršajnog postupka, podnositelji tvrde da se on odnosi samo na prekršaje protiv javnog reda i mira i da je stoga jasno kako je to pravno sredstvo neodgovarajuće u odnosu na štetu počinjenu tjelesnom i psihološkom integritetu podnositelja.

89. Glede tvrdnje Vlade da je zahtjev preuranjen u odnosu na događaje od 10. travnja i 13. svibnja 2010. godine, budući da je istraga o ovim događajima još uvijek u tijeku, podnositelji su odgovorili da nisu nikada primili službenu obavijest da je pokrenuta bilo kakva istraga o ovoj stvari i da je u svakom slučaju bilo neopravdanih odugovlačenja u ponašanju vlasti. Nadalje, istraga se ticala izoliranih incidenata, a ne situacije podnositelja u cjelini.

2. Ocjena Suda

(a) Primjenjivost članak 2., 3. i 8. Konvencije na okolnosti ovoga predmeta

(i) u odnosu na prvog podnositelja

90. Sud bilježi opetovane incidente nasilničkog ponašanja prema prvom podnositelju. Činjenice o kojima je riječ tiču se čestih epizoda maltretiranja u razdoblju od 31. srpnja 2008. do veljače 2011. godine, što iznosi oko dvije i pol godine. Ti se incidenti odnose i na verbalno i na tjelesno maltretiranje, uključujući nasilničke radnje kao što je nanošenje opekline cigaretama na podnositeljeve ruke, guranje podnositelja na željeznu ogradu i udaranje podnositelja loptom. S obzirom na činjenicu da se svi incidenti u ovome predmetu tiču niza radnji skupine djece i da su se događali tijekom dužeg vremenskog razdoblja, Sud će ih ispitati kao trajnu situaciju.

91. Sud nadalje bilježi da su incidenti maltretiranja prvog podnositelja od strane djece koja žive u njegovom susjedstvu i djece koja pohađaju obližnju osnovnu školu dobro dokumentirani, *inter alia*, policijskim izvješćima i liječničkim nalazima. Ovi posljednji ukazuju na negativan utjecaj koji ti incidenti imaju na njegovo tjelesno i mentalno zdravlje. U izvješćima i nalazima koji se odnose na prvog podnositelja navodi se da boluje od teških mentalnih poremećaja, ali da je miran i bezopasan pojedinac koji se ne može i ne zna braniti od zlostavljača. Zbog toga što je trajno zlostavljan mora ići na psihoterapiju, često je prestrašen i pod stresom. Preporučeno je njegovo micanje iz situacije maltretiranja.

92. Tvrdnja prvog podnositelja da je kroz produljeno vremensko razdoblje izložen prijetnjama svom tjelesnom i mentalnom integritetu te da je stvarno bio maltretiran ili napadan u brojnim prigodama je vjerodostojna.

93. S obzirom na te činjenice, Sud smatra da su državna tijela imala pozitivnu obvezu prvog podnositelja zahtjeva zaštiti od nasilnog ponašanja djece koja su u tome sudjelovala. U okolnostima ovoga predmeta ova obveza nastaje i temeljem članka 3. i članka 8. Konvencije. Sud, međutim, u

okolnostima ovoga predmeta smatra da je dovoljno analizirati prigovore prvog podnositelja samo iz motrišta članka 3. Konvencije.

94. Glede članka 3. Konvencije, Sud ponavlja kako, da bi spadalo u domašaj članka 3., zlostavljanje mora doseći minimalni stupanj težine. Ocjena tog minimalnog stupnja je relativna: ona ovisi o svim okolnostima predmeta, kao što su narav i kontekst postupanja, njegovo trajanje, tjelesne i duševne posljedice, a u nekim slučajevima i spol, dob i zdravstveno stanje žrtve (vidi predmete *Costello-Roberts protiv Ujedinjene Kraljevine*, 25. ožujka 1993., stavak 30., Serija A br. 247-C i *A. protiv Ujedinjene Kraljevine*, 23. rujna 1998., stavak 20., Izvješća 1998-VI).

95. Sud je presudio da je postupanje "nečovječno" jer je *inter alia* bilo učinjeno s umišljajem, primijenjeno satima bez prestanka i uzrokovalo stvarne tjelesne povrede ili snažno fizičko ili psihičko trpljenje (vidi *Labita protiv Italije* [VV], br. 26772/95, stavak 120., ECHR 2000-IV). Postupanje se smatra "ponižavajućim" ako je u žrtvama pobudilo osjećaj straha, tjeskobe ili podređenosti koji ih mogu poniziti i omalovažiti, te ako je moglo slomiti njihov tjelesni ili moralni otpor (vidi predmete *Hurtado protiv Švicarske*, 28. siječnja 1994., mišljenje Komisije, stavak 67., Serija A br. 280 i *Wieser protiv Austrije*, br. 2293/03, stavak 36., 22. veljače 2007.). ,

96. Sud smatra da je zlostavljanje prvog podnositelja, koje mu je barem jednom prilikom nanijelo i tjelesne povrede, zajedno s njegovim osjećajima straha i bespomoćnosti, bilo dovoljno ozbiljno da je doseglo razinu težine iz članka 3. Konvencije, te je stoga tu odredbu učinilo primjenjivom u ovom predmetu (vidi *Price protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br. 33394/96, stavak 24., ECHR 2001-VII i *Milanović protiv Srbije*, br. 44614/07, stavak 87., 14. prosinca 2010.).

(ii) u odnosu na drugu podnositeljicu

97. Glede druge podnositeljice, Sud bilježi da ona nije bila izložena niti jednom obliku nasilja koje bi utjecao na njen tjelesni integritet. Međutim, nema nikakve dvojbe da su trajno maltretiranje prvog podnositelja, njenog sina s invaliditetom, za kojega se brine, i incidenti maltretiranja koji se tiču i nje osobno, čak i u svojim blažim oblicima doveli do poremećaja njenog svakodnevnog života i njenih rutina, što je imalo negativan učinak na njen privatni i obiteljski život. Naime, tjelesna i moralna cjelovitost pojedinca obuhvaćena je pojmom privatnog života. Pojam privatnog života širi se i na područje odnosa između pojedinaca.

98. Slijedi da je članak 8. primjenjiv na okolnosti ovoga predmeta glede prigovora koji se tiču druge podnositeljice.

(b) Iscrpljenje domaćih pravnih sredstava

99. Sud ističe kako je svrha članak 35. da se državama ugovornicama dade prilika spriječiti ili ispraviti povrede za koje se navodi da su ih

počinile, prije nego se ti navodi podnesu institucijama Konvencije, Dakle, države su oslobođene od obveze da za svoje postupke odgovaraju pred međunarodnim tijelom prije nego što su imale priliku ispraviti stvari kroz svoje pravne sustave. Pravilo iscrpljenja domaćih pravnih sredstava iz članka 35. Konvencije nalaže da podnositelj zahtjeva treba imati redovni put do onih pravnih sredstava koja se odnose na navodne povrede i koja su istovremeno dostupna i dovoljna. Postojanje takvih pravnih sredstava mora biti dovoljno izvjesno ne samo u teoriji, već i u praksi, a ako to nije tako, tada će tim pravnim sredstvima nedostajati potrebna dostupnost i učinkovitost; na tuženoj državi je da utvrdi da su ti uvjeti ispunjeni (vidi *Selmouni protiv Francuske* [VV], br. 25803/94, stavci 74. i 75., ECHR 1999 V)-.

100. Članak 35. propisuje podjelu tereta dokaza. Vlada koja se poziva na neiscrpljivanje domaćih pravnih sredstava dužna je uvjeriti Sud da je pravno sredstvo bilo djelotvorno te raspoloživo u teoriji i praksi u relevantno vrijeme, drugim riječima, da je bilo dostupno, da je moglo pružiti pravnu zaštitu u odnosu na prigovore podnositelja zahtjeva, te da je davalo razumne izgleda za uspjeh (vidi predmet *Akdivar and Others protiv Turske*, 16. rujna 1996., Izvješća o presudama i odlukama 1996 IV, stavak 68.).

101. Sud naglašava da se pri primjeni ovoga pravila mora dužno uzeti u obzir kontekst. Stoga je prihvatio da se članak 35., stavak 1. mora primijeniti uz određeni stupanj fleksibilnosti i bez prekomjernog formalizma (vidi predmet *Cardot protiv Francuske*, 19. ožujka 1991., stavak 34., Serija A br. 200.). Nadalje je prihvatio da pravilo iscrpljenja pravnih sredstava nije apsolutno, a nije ga moguće ni automatski primijeniti. Kad se preispituje je li ono bilo poštovano bitno je uzeti u obzir posebne okolnosti dotičnoga predmeta (vidi *Van Oosterwijck protiv Belgije*, 6. studenoga 1980., Serija A br. 40, stavak 35.). To znači da, između ostalog, Sud mora realno uzeti u obzir ne samo postojanje formalnih pravnih sredstava u pravnome sustavu dotične ugovorne stranke, već i opći pravni i politički kontekst u kojemu oni funkcioniraju, te osobne okolnosti podnositelja zahtjeva (vidi *Akdivar i drugi*, naprijed citirano, stavak 69.).

102. Glede ovoga predmeta, Sud bilježi da je Vlada sugerirala da su podnositelji trebali podnijeti građansku tužbu za naknadu štete protiv roditelja djece koja su sudjelovala u činima maltretiranja i nasilja protiv prvog podnositelja, te da su imali mogućnost pokrenuti prekršajni postupak protiv roditelja te djece.

103. S tim u vezi Sud bilježi da se u ovom predmetu ne radi o pojedinačnoj odgovornosti roditelja djece koja su sudjelovala nego o navodnom nepostojanju odgovarajućeg odgovora nadležnih državnih vlasti na opetovane čine maltretiranja i nasilja od strane djece koja, zbog svoje mlade dobi, ne mogu po nacionalnom pravu biti kazneno gonjena.

104. Glede Vladine tvrdnje da je zahtjev preuranjen jer su djeca P.B., Z.B. i I.S., koja su navodno sudjelovala u događajima od 10. travnja i 13.

svibnja 2010. godine u to vrijeme imala četrnaest godina i te stoga nisu kaznenopravno odgovorna, Sud prvo ponavlja da se u ovome predmetu ne radi o pojedinačnoj kaznenoj odgovornosti. U svakom slučaju, dotični su se incidenti dogodili u travnju i svibnju 2010. godine, a Vlada nije dokazala da su osim obavijesnih razgovora policije obavljenih u srpnju, kolovozu i rujnu 2010. godine s maloljetnicima o kojima je riječ, poduzeti bilo kakvi daljnji koraci.

105. Međutim, neka daljnja pravna sredstva na koja upućuje Vlada traže ocjenu njihove djelotvornosti u osobitim okolnostima ovoga predmeta. Sud prvo bilježi da članci 67.do 76. Zakona o upravnim sporovima (vidi stavke 29. do 32. ove presude) predviđaju "tužbu protiv nezakonite radnje", sudsko pravno sredstvo otvoreno svakome tko smatra da su mu povrijeđena prava ili slobode zajamčene Ustavom od strane javne vlasti i da mu nije dostupno niti jedno drugo pravno sredstvo. Kao i pravno sredstvo dostupno temeljem članka 66. istoga zakona, koji predviđa pravno sredstvo protiv konačnog pojedinačnog akta (vidi stavak 65. ove presude) to su pravna sredstva kojima se posljednjima pribjegava, koja treba koristiti kad nema nikakve druge sudske zaštite protiv odluka ili drugih (činjeničnih) radnji ili propusta ("tužba protiv nezakonite radnje", vidi stavke 66. i 67. ove presude) javnih vlasti kojima se mogu povrijediti ustavom zajamčena prava i slobode. Logika u podlozi tih pravnih sredstava je da su ustavna prava i slobode tako dragocjeni da ih se ne može ostaviti bez sudske zaštite.

106. Sud također bilježi da su i pravo ne biti zlostavljan i pravo na poštovanje privatnog života neke osobe zajamčena hrvatskim Ustavom. Nadalje, iz mjerodavne sudske prakse nacionalnih sudova razvidno je da se tužba ove vrste može podnijeti i u situaciji propuštanja djelovanja, kao što je to u ovom predmetu, u kojemu podnositelji navode da nacionalne vlasti nisu poduzele odgovarajuće korake. Međutim, glede djelotvornosti takvog tužbe u okolnostima ovoga predmeta otvaraju se određena pitanja.

107. Kao prvo, Vlada nije naznačila koje bi se tijelo vlasti moglo smatrati odgovornim za propuštanje poduzimanja odgovarajućih mjera. Budući da je pravno sredstvo o kojemu je riječ "tužba protiv nezakonite radnje" (ili propusta), potrebno je utvrditi koje je tijelo imalo dužnost djelovati i na osnovi kojega zakona. Nadalje, tužba zbog propuštanja djelovanja može se podnijeti samo protiv pojedine javne službene osobe koja je imala dužnost djelovati na osnovi zakona. U ovome bi predmetu bilo teško imenovati pojedinačnu službenu osobu koja je imala takvu dužnost. Vlada, međutim, u tom pogledu nije iznijela nikakve tvrdnje. Sud s tim u vezi bilježi da je jedan vid prigovora podnositelja da niti jedno tijelo državne vlasti nema zakonsku obvezu poduzeti bilo kakve mjere u situaciji kojoj se prigovara.

108. Tužba ove naravi bi temeljem Zakona o upravnom sporu naučila pokretanje postupka pred redovnim sudovima. Vlada nije naznačila da bi u takvom postupku bila moguća primjena privremene mjere bilo koje vrste.

Međutim, iz situacije kojoj podnositelji prigovaraju razvidno je da su stalno maltretirani, u svako doba gotovo na svakodnevnoj osnovi, te bit njihovih prigovora leži u činjenici da nacionalne vlasti, iako svjesne te situacije, nisu poduzele odgovarajuće mjere za sprečavanje daljnjeg zlostavljanja. Stoga je ova situacija tražila trenutnu reakciju tijela državne vlasti. Vlada nije dokazala da bi bilo koje pravno sredstva na koje su uputili bilo sposobno dovesti do takvog trenutnog odgovora na situaciju maltretiranja.

109. Stoga glede takve "tužbe protiv nezakonite radnje" i građanske tužbe za naknadu štete protiv države temeljem Zakona o obveznim odnosima Vlada nije dokazala da bi one mogle dovesti do brzih i odgovarajućih mjera potrebnih u okolnostima ovoga predmeta.

110. U ovoj točki Sud ponavlja da je logika iza zahtjeva iscrpljivanja domaćih pravnih sredstva supsidijarna narav instrumenata Konvencije, a to je načelo da se prvo nacionalnim vlastima treba dati prilika da isprave povredu kojoj se prigovara. S tim u vezi Sud bilježi da je druga podnositeljica opetovano prigovarala zbog trajnog maltretiranja raznim nacionalnim tijelima vlasti, kao što su policija i državno odvjetništvo, nadležnom centru za socijalnu skrb i školi koju su pohađala dotična djeca. Sud smatra da je ona tako dala mjerodavnim tijelima vlasti odgovarajuću priliku da reagiraju na njene navode i da zaustave maltretiranje kojemu se prigovara. Ona je stoga iscrpila sva dostupna domaća pravna sredstva.

111. Nadalje, podnositelji navode nedostatke u nacionalnom sustavu za zaštitu osoba s invaliditetom od čina maltretiranja i nasilja, uključujući pravni okvir u kojemu nadležne vlasti trebaju djelovati, kao i osigurane mehanizme. S tim u vezi Sud bilježi da Vlada nije dokazala da bi se ova otvorena pitanja mogla ispitati u bilo kojoj vrsti postupka na koje se pozivaju.

112. Slijedi da podnositelji nisu trebali iskoristi i ona pravna sredstva koja je predložila Vlada. U donošenju tog zaključka, Sud je uzeo u obzir posebne okolnosti ovoga predmeta, kao i činjenicu da se radi o pravu tako temeljnom kao što je pravo ne biti podvrgnut nečovječnom i ponižavajućem postupanju i da je svrha Konvencije jamčiti prava koja nisu teorijska ili iluzorna, već su praktična i djelotvorna (vidi, na primjer, *Matthews protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, [VV], br. 24833/94, stavak 34., ECHR 1999-I). Prigovor Vlade stoga treba odbiti.

(c) Zaključak

113. Sud primjećuje da prigovori na temelju članaka 3. i 8. Konvencije nisu očito neosnovani u smislu članka 35. stavka 3. (a) Konvencije. Nadalje primjećuje i da on nisu nedopušteni ni po kojoj drugoj osnovi. Stoga treba utvrditi da su dopušteni.

B. Osnovanost

1. Tvrđnje stranaka

(a) Tvrđnje podnositelja zahtjeva

114. Podnositelji prvo govore o pitanju nasilja protiv prvog podnositelja kao o zločinu iz mržnje prema invalidnim osobama. Studije koje se odnose na to pitanje pokazale su da je stopa zlostavljanja i nasilja počinjenog protiv osoba s invaliditetom znatno viša od stope za opću populaciju i da je ono široko rasprostranjeno. Najuobičajeniji oblici nasilja protiv osoba s intelektualnim invaliditetom su udaranje nogom, griženje, nazivanje imenima, zadirkivanje, krađa, guranje, prijetnje, bacanje predmeta na njih, traćenje da napuste zgradu, udaranje, vikanje na njih, psovanje, traženje novca, povlačenje za kosu, bacanje kamenja, pljuvanje, podbadanje, udaranje šakom, batinanje i udaranje njihovom glavom u zid. Osobe s invaliditetom često doživljavaju nasilje na trajnoj osnovi pri čemu su počinitelji iste osobe. Zlostavljanje često vrše bande mladih ljudi koje sustavno ciljaju istu osobu, kao što je to u ovome predmetu.

115. Maltretiranje osoba s invaliditetom obično je motivirano percepcijom tih osoba kao inferiornih. Nasilje i neprijateljstvo mogu imati široke posljedice, uključujući emotivne, tjelesne i seksualne implikacije, pa čak i smrt žrtve. Osobe s invaliditetom mogu biti prisiljene restrukturirati svoj svakodnevni život kao bi izbjegle taj rizik.

116. Podnositelji su se u svojim podnescima pozvali i na naprijed citirane međunarodne izvore, osobito na Konvenciju Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom i na obveze koje iz nje proizlaze.

117. Podnositelji tvrde da su podvrgnuti trajnom maltretiranju i zlostavljanju kroz razdoblje od preko pet godina od strane skupine većinom neidentificirane djece zbog svog srpskog porijekla i invaliditeta prvog podnositelja. Maltretiranje se većinom sastojalo od verbalnog zlostavljanja i drugih oblika antisocijalnog ponašanja, kao što je pljuvanje, stvaranje buke, pisanje uvredljivih poruka na pločniku te nanošenja štete mjestu na kojemu podnositelji prebivaju. Ono je podnositeljima uzrokovalo snažnu patnju. Osim tjelesne štete koja je nastala zbog naprijed navedenih incidenata, trajno maltretiranje vrlo je značajno utjecalo na mentalnu dobrobit prvog podnositelja, kako je to dokumentirao njegov psihoterapeut.

118. Podnositelji su uz to morali izmijeniti svoju dnevnu rutinu. Dnevne šetnje u parku, sjedenje na klupi u parku i razgovor s ljudima presudni su kako bi prvi podnositelj razvio neovisan stil života i osjećaj uključenosti u zajednicu. Zbog stalnog maltretiranja od strane djece iz njegovog susjedstva, prvi podnositelj morao je prestati sa svim takvim aktivnostima.

119. Široko se oslanjajući na sudsku praksu Suda glede pozitivnih obveza države temeljem članaka 3. i 8. Konvencije, podnositelji tvrde da su mjerodavne državne vlasti imale dužnost poduzeti pozitivne mjere kako bi

ih zaštitile od štete koju im počine treće osobe. Druga je podnositeljica opetovano obavještavala tijela vlasti o zlostavljanju podnositelja kojemu su bili izloženi ali te vlasti uglavnom nisu poduzimale nikakve radnje da spriječe ponavljanje zlostavljanja. Vlasti su tako bile svjesne da maltretiranje prvog podnositelja slijedi isti obrazac.

120. Međutim, usprkos njihovog saznanja o situaciji podnositelja, mjerodavne vlasti nisu izvršile svoju dužnost da okončaju maltretiranje i zlostavljanje. Podnositelji tvrde da uopće nije bilo jasno koje tijelo vlasti je nadležno rješavati njihovu situaciju. Glede tvrdnje Vlade da je policija odgovarajuće reagirala na sve prigovore druge podnositeljice, tvrde da policija nije u punom opsegu obuhvatila trajno zlostavljanje i spriječila daljnje zlostavljanje. Policija nije identificirala počinitelje. Policija bi jednostavno došla na lice mjesta i upozorila djecu da se udalje. Ovakav opušten pristup policije nije imao odvrćajući učinak. Nadalje, policija je svaki slučaj zlostavljanja rješavala kao izolirani događaj, bez razumijevanja trajne naravi situacije. Oni su također propustili poduzeti bilo kakvu odgovarajuću radnju kao što je pokretanje prekršajnog postupka protiv roditelja djece koja su u tome sudjelovala.

121. Nadležni centar za socijalnu skrb trebao je istražiti predmet i utvrditi mjerodavne činjenice, pozvati roditelje počinitelja na sastanak kako bi utvrdio njihove osobne okolnosti; donijeti zaštitne mjere kako bi spriječio ponavljanje nasilja; dati savjet ili obvezati počinitelje i njihove roditelje da dolaze na savjetovanje; pratiti situaciju i sastaviti izvješća o poduzetim mjerama. Međutim, Centar za socijalnu skrb Susedgrad nije učinio ništa od toga. 2009. godine poduzeo je mjere protiv jednog od maloljetnika koji su sudjelovali u incidentu nanošenja opekotina cigaretama i stavio ga pod nadzor socijalne radnice i tada pokrenuo sudski postupak da ga se jednu godinu smjesti u ustanovu za djecu s problemima u ponašanju. Međutim, sve je to bilo učinjeno ne zbog napada na prvog podnositelja, nego zbog sveukupnih problema u ponašanju dotičnog pojedinca.

122. Glede školskih vlasti škole koju su pohađala dotična djeca, podnositelji tvrde da iako su imali pravo poduzeti cijeli niz stegovnih mjera u slučajevima nasilničkog ponašanja učenika, uključujući upozorenja, opomene, ozbiljne opomene i isključenje iz škole, oni nisu poduzeli niti jednu takvu mjeru. Istina je, međutim, da su školske vlasti poduzele neke druge mjere, kao što je pozivanje roditelja i djece kako bi se pobrinuli da nasilničko ponašanje protiv podnositelja prestane te organiziranje sastanaka na kojima su govorili učenicima o potrebama osoba s posebnim potrebama. Pomagali su i pri organizaciji razgovora s dotičnim učenicima. Međutim, tim se mjerama nije moglo spriječiti daljnje nasilje protiv podnositelja.

123. Slično tome, niti jedno drugo tijelo vlasti nije puno učinilo kako bi spriječilo nasilje i maltretiranje podnositelja.

(b) Vladine tvrdnje

124. Vlada tvrdi da osim incidenata o kojima je obaviještena policija i koji su dokumentirani u policijskim izvješćima, podnositelji nisu dokazali da bi se dogodili bilo koji daljnji incidenti. Vlada tvrdi da su mjerodavne vlasti poduzele sve odgovarajuće mjere kako bi zaštitile podnositelje od maltretiranja. Svaki puta kad je druga podnositeljica pozvala policiju, policija je stigla na vrijeme i obavila razgovor s dotičnom djecom i upozorila ih na njihovo neprilično ponašanje. Policija je svaki puta sastavila izvješće i poslala ga državnom odvjetništvu.

125. Škola koju su dotična djeca pohađala također je uvijek brzo reagirala na navode o maltretiranju podnositelja. Zaposlenici škole često su razgovarali s učenicima i njihovim roditeljima o osobama s posebnim potrebama. Roditeljima je rečeno da razgovaraju o tom pitanju sa svojom djecom, a ravnatelj škole poslao je roditeljima pismo u tu svrhu.

126. Glede incidenta od 4. travnja 2009. godine Vlada tvrdi da su nacionalne vlasti poduzele sve bitne korake kako bi identificirale počinitelja. I na kraju, otkriveno je da je I.M. opekao ruke prvog podnositelja cigaretom. Budući da I.M. dijete mlađe od četrnaest godina, ne može biti kazneno odgovoran, podnositelji su upućeni da pokrenu građanski postupak za naknadu štete. Nadležno državno odvjetništvo obavijestilo je i pravobraniteljicu za djecu i nadležan centar za socijalnu skrb o svojim nalazima.

127. Glede događaja od 10. travnja i 13. svibnja 2010. godine, kao i navoda o stalnom maltretiranju prvog podnositelja, policija je obavila razgovor s djecom P.B., Z.B. i I.S. Izvidi su bili u tijeku, i budući da su svi već bili stariji od četrnaest godina kad su se navodni čini dogodili, mogli su biti kazneno odgovorni.

128. Vlada tvrdi da navedeno pokazuje da su nacionalne vlasti djelovale brzo i revno glede svakog prigovora koji su podnijeli podnositelji, te su poduzele sve korake i mjere kojima je cilj sprečavanje daljnjeg maltretiranja. Od lipnja 2010. godine nije bilo daljnjih prigovora.

129. Vlada nadalje tvrdi da roditelji imaju veliku odgovornost u sprečavanju neodgovarajućeg ponašanja svoje djece. Roditeljima djece koja su u ovome sudjelovala školske su vlasti, kao i socijalne službe, stalno govorile o problemima njihove djece.

130. S druge strane, druga podnositeljica kao majka prvog podnositelja također treba snositi određeni stupanj odgovornosti brige za podnositelja. Utvrđeno je da prvi podnositelj treba pomoć pri hodanju i da mu je potrebna stalna pomoć majke. Utvrđeno je i da boluje od epilepsije i da je kratkovidan. Socijalne su službe upozorile drugu podnositeljicu da ga ne pušta samog iz stana, što bi riješilo sve probleme povezane s njegovim tjelesnim kontaktom s drugima, i da ga je ona uvijek pratila vani, mogla bi povećati svijest druge djece glede svoga sina.

(c) Miješanje treće strane

131. Europski forum za osobe s invaliditetom gledao je pitanja u ovome predmetu kroz leće zločina iz mržnje protiv osobe s invaliditetom. Tvrdi da priznaje zločina iz mržnje protiv osoba s invaliditetom predstavlja izazov za mnoge pravne sustave jer korištenje njihove ranjivosti uglavnom sprečava agencije za provođenje zakona i sudove da identificiraju radnje kao zločin iz mržnje. Dvije odvojene studije u Ujedinjenom Kraljevstvu pokazale su da iako je četiri puta vjerojatnije da će osobe s invaliditetom biti verbalno i tjelesno napadnute nego njihovi vršnjaci koji nisu invalidi, upola je manje vjerojatno da će oni o zločinima izvijestiti policiju.

132. Treća strana nadalje tvrdi da je neprijateljsko ponašanje prema osobama s osobama s invaliditetom koje je izaziva nasilničke napade u svojoj biti diskriminirajuće, jer su žrtve odabrane zbog njihovog vidljivog invaliditeta. Tvrdi da je strah od osoba s vidljivim invaliditetom čiji se izgled doživljava kao "uznemirujući i neugodan" glavni razlog za nasilje protiv osoba s invaliditetom. Takve se osobe često doživljavaju kao inferiorne ili odgovorne za svoje stanje, koje stavlja teret na društvo u cjelini.

133. Strah od "različitog" pothranjuje se samo kad se moguća žrtva doživi kao ranjiva. Ranjivost osobe s invaliditetom bila je prilika napadačima da izvrše svoje napade. To je bilo osobito pogodno u slučajevima kad su osobe s invaliditetom napadane ili im je imovina opljačkana samo svrhu ponižavanja njihove osobnosti.

134. Europski forum za osobe s invaliditetom također tvrdi da je konkretno priznanje zločina iz mržnje prema osobama s invaliditetom nedavni trend. Pozivajući se na članak 5. Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom (citirano gore), tvrdi da je tim člankom potvrđeno pravo osoba s invaliditetom na zaštitu na jednakoj osnovi kao i drugima. Za državu to ponovno znači sposobnost priznati i rješavati diskriminaciju koja se osniva na invaliditetu žrtve, i dovoljno znanje o invaliditetu kako bi mogla primijeniti zakone poštujući potrebe osoba s invaliditetom. U konkretnim slučajevima bi poštovanje načela nediskriminacije moglo značiti priznanje konkretne situacije osoba s invaliditetom u usporedbi s njihovim vršnjacima bez invaliditeta. Drugi stavak tog članka aludira na obvezu države da zaštiti osobe s invaliditetom od diskriminacije po svim osnovama. I opet, ispunjenje ove obveze traži široku izobrazbu agenata države.

135. Treća je strana također istaknula da ovaj instrument obvezuje državu stranke da "poduzmu sve zakonodavne, upravne, sudske i druge mjere da spriječe da osobe s invaliditetom budu podvrgnute nasilju, što također traži izobrazbu onih koji rade u području pravosuđa i policije.

136. Zaključno, Europski forum za osobe s invaliditetom tvrdi da do sada zločin iz mržnje prema osobama s invaliditetom nije dobio dovoljno pozornosti zakonodavaca i tijela za provođenje zakona. To je dovelo do toga

da zločin iz mržnje prema osobama s invaliditetom nije priznat kao takav, kao i do pod-izvješćavanja i pogrešnog razumijevanja ove pojave. Odgovor vlasti na ovu pojavu treba se prebaciti s reaktivnog na proaktivni te mu cilj treba biti zaštita osoba s invaliditetom od svih čina nasilja.

2. Ocjena Suda

(a) U odnosu na prvog podnositelja

(i) Opća načela

137. Sud ponavlja da članak 3. treba smatrati jednom od najtemeljnijih odredbi Konvencije koja čuva temeljne vrijednosti demokratskih društava koja čine Vijeće Europe (vidi *Pretty protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br.2346/02, stavak 49., ECHR 2002-III). Za razliku od ostalih odredbi Konvencije, on je donesen u apsolutnom smislu, bez iznimke ili uvjeta, ili mogućnosti odstupanja temeljem članka 15. Konvencije (vidi, *inter alia*, *Chahal v. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 15. studenog 1996., stavak 79., *Reports* 1996-V).

138. Sud ponavlja, da glede pitanja može li se država smatrati odgovornom temeljem članka 3. za zlostavljanje naneseo osobama od nedržavnih tijela, obveza visokih ugovornih strana temeljem članka 1. Konvencije da svima unutar svoje nadležnosti osiguraju prava i slobode definirane Konvencijom, uzeta zajedno s člankom 3. traži da države poduzmu mjere osmišljene kako bi se osiguralo da pojedinci unutar njihove nadležnosti ne budu podvrgnuti mučenju ili nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kazni, uključujući i zlostavljanje koje provode privatni pojedinci (vidi, *mutatis mutandis*, *H.L.R. protiv Francuske*, 29. travnja 1997., stavak 40., *Izješća* 1997-III). Te mjere trebaju osigurati djelotvornu zaštitu, osobito djece i ostalih ranjivih osoba, te uključiti razumne korake za sprečavanje zlostavljanja za koje su vlasti znale ili trebale znati (vidi, *mutatis mutandis*, *Osman protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 228. listopada 1998., stavak 116., *Izješća* 1998-VIII i *E. i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br. 33218/96, stavak 88., 26. studenog 2002.).

139. Imajući na umu poteškoće obavljanja policijskog posla u suvremenim društvima, nepredvidljivost ljudskog ponašanja i operativne odabire koji se moraju raditi u smislu prioriteta i resursa, opseg ove pozitivne obveze mora se ipak tumačiti na način koji vlastima ne nameće nemoguć ili nerazmjerni teret. Stoga neće svaka tvrdnja kako postoji rizik da će doći do zlostavljanja za sobom povući konvencijski zahtjev vlastima da poduzmu operativne mjere kao bi spriječile da se taj rizik ostvari. Da bi nastala pozitivna obveza, treba utvrditi da su vlasti u vrijeme postojanja stvarnog i trenutnog rizika zlostavljanja pojedinca kojeg je moguće identificirati znale ili morale znati za kriminalne čine treće strane i da nisu poduzele mjere u okviru svojih ovlasti, od kojih bi se, razumno

prosudbom, moglo očekivati da će se njima izbjeći taj rizik. Druga stvar koju treba razmotriti je potreba da se osigura da policija vrši svoje ovlasti kontrole i sprečavanja zločina na način koji potpuno poštuje propisani postupak i ostala jamstva koja legitimno ograničavaju opseg njihovog djelovanja u istrazi zločina i privođenju počinitelja pred lice pravde, uključujući i jamstva sadržana u članku 8. Konvencije (vidi *Mubilanzila Mayeka and Kaniki Mitunga protiv Belgije*, br. 13178/03, stavak 53., ECHR 2006-XI; *Members (97) of the Gldani Congregation of Jehovah's Witnesses protiv Gruzije*, br. 71156/01, stavak 96., 3. svibnja 2007. i *Milanović protiv Srbije*, br. 44614/07, stavak 84., 14. prosinca 2010.; vidi također, *mutatis mutandis*, naprijed citirani predmet *Osman*, stavak 116.).

140. Sud će stoga ispitati je li tužena država, postupajući u predmetu podnositelja zahtjeva, povrijedila svoje pozitivne obveze iz članka 3. Konvencije.

(ii) *Primjena ovih načela na ovaj predmet*

141. Sud na početku primjećuje da bi čini nasilja suprotni članku 3. Konvencije u pravilu tražili pribjegavanju primjene kaznenopravnih mjera protiv počinitelja (vidi *Beganović protiv Hrvatske*, br. 46423/06, stavak 71., 25. lipnja 2009., glede članka 3. i naprijed citirani predmet *Sandra Janković*, stavak 47., glede članka 8.).

142. Međutim, u ovome su predmetu većina navodnih počinitelja bila djeca mlađa od četrnaest godina, protiv kojih, u nacionalnom sustavu, nije moguće primijeniti kaznenopravne sankcije. Nadalje, u konkretnim okolnostima o kojima je riječ, moglo bi biti da niti jedan čin kojemu se prigovara sam po sebi ne predstavlja kazneno djelo, ali da su ipak u svojoj ukupnosti incidenti maltretiranja nespojivi sa zahtjevima članka 3. Konvencije. Stoga ovaj predmet treba razlikovati od predmeta koji se odnose na postupovnu obvezu države temeljem kaznenog prava u odnosu na čine zlostavljanja protivne članku 3. Konvencije, kada državne vlasti imaju dužnost provesti po službenoj dužnosti temeljitu, djelotvornu i neovisnu istragu.

143. U ovome se predmetu radi o pitanju pozitivnih obveza države u drugačijoj vrsti situacije, izvan sfere kaznenog prava, kada su državne vlasti svjesne situacije teškog maltretiranja i čak i nasilja usmjerenog protiv osobe s tjelesnim i mentalnim invaliditetom. Tu se radi o navodnom nepostojanju odgovarajućeg odgovora na takvu situaciju kako bi se pravilno rješavali čini nasilja i maltretiranja koji su se već dogodili i spriječili svi takvi daljnji čini.

144. U skladu s navedenim, Sud je prvo ispitaio jesu li mjerodavne vlasti bile svjesne ili trebale biti svjesne situacije maltretiranja i nasilja protiv prvog podnositelja.

145. S tim u vezi Sud bilježi da dokumenti u spisu predmeta pokazuju da je već 31. srpnja 2008. godine druga podnositeljica obavijestila policiju o tome da djeca iz susjedstva stalno maltretiraju njenog sina. Također je

obavijestila policiju o brojnim daljnjim incidentima, uključujući i nanošenje opekotina na ruke prvog podnositelja cigaretama dana 4. travnja 2009. godine. U travnju 2009. godine obavijestila je pravobraniteljicu za osobe s invaliditetom o istom incidentu. Između svibnja i srpnja 2009. godine policija je obavijestila državno odvjetništvo kao i nadležni centar za socijalnu skrb o navodnom zlostavljanju prvog podnositelja, a do rujna 2009. propisno su obaviještene i školske vlasti.

146. S obzirom na navedeno, Sud se uvjerio da su domaće vlasti bile svjesne trajnog maltretiranja prvog podnositelja od strane djece iz njegovog susjedstva i djece koja pohađaju obližnju školu. Sud će stoga ispitati jesu li mjerodavne vlasti poduzele sve razumne korake u okolnostima ovoga predmeta da zaštite prvog podnositelja od takvih čina.

147. U ovoj situaciji, kad su se incidenti nasilja nastavili kroz određeno vremensko razdoblje, Sud nalazi da mjerodavne vlasti nisu poduzele dovoljne korake kao bi utvrdile razmjere problema i spriječile da se događa daljnje zlostavljanje.

148. Istina je da je policija obavila obavijesni razgovor s nekom od djece koja su navodno sudjelovala u određenim incidentima i da su školske vlasti o tom problemu razgovarale s učenicima i njihovim roditeljima. Međutim, Sud nalazi da nije učinjen nikakav ozbiljan napor da se procijeni narav situacije kojoj se prigovara, i da se procijeni nedostatak sustavnog pristupa, što je dovelo do nepostojanja odgovarajućih i sveobuhvatnih mjera. Tako nakon nalaza policije nije uslijedila nikakva konkretna radnja: nisu donijete nikakve odluke na razini politika i nisu postavljeni nikakvi mehanizmi za praćenje kako bi se priznalo i spriječilo daljnje maltretiranje. Sud je zapanjen nepostojanjem bilo kakvog istinskog sudjelovanja socijalnih službi i izostankom bilo kakve naznake da su bili uključeni mjerodavni stručnjaci koji su mogli dati odgovarajuće preporuke i raditi s dotičnom djecom. Isto tako, prvom podnositelju nije osigurano nikakvo savjetovanje kao bi mu se pomoglo. U stvari, Sud nalazi da osim odgovora na konkretne incidente, nadležne vlasti, usprkos svom saznanju da je prvi podnositelj sustavno ciljan i da je bilo vrlo vjerojatno da će uslijediti daljnje zlostavljanje, nisu poduzele nikakvu relevantnu radnju opće naravi kako bi suzbile problem koji se nalazi u podlozi ovog slučaja.

149. S obzirom na to, Sud smatra da nadležne državne vlasti nisu poduzele sve razumne mjere da spriječe zlostavljanje prvog podnositelja, bez obzira na činjenicu da je stalni rizik od takvog zlostavljanja bio stvaran i predvidljiv.

150. Stoga je u ovome predmetu došlo do povrede članka 3. Konvencije.

U odnosu na drugu podnositeljicu

(i) Opća načela

151. Sud ponavlja da iako je osnovni cilj članka 8. zaštititi pojedinca od proizvoljnog miješanja javnih vlasti, njime država nije tek natjerana na suzdržavanje od takvog miješanja: uz ovu negativnu preuzetu obvezu mogu postojati i pozitivne obveze koje su sadržane u djelotvornom poštovanju privatnog ili obiteljskog života. Ove obveze mogu značiti donošenje mjera namijenjenih osiguranju poštovanja privatnog života čak i u području odnosa između samih pojedinaca (vidi predmete *X and Y protiv Nizozemske*, 26. ožujka 1985., stavak 23., Serija A br. 23; *Botta protiv Italije*, 24. veljače 53176., stavak 33., Izvješća, 1998. , *Mikulić protiv Hrvatske*, br. 53176/99, stavak 57., ECHR 2002).

152. Glede poštovanja privatnoga života, Sud je u raznim kontekstima već presudio da pojam privatnog života uključuje tjelesnu i psihičku cjelovitost osobe. Temeljem članka 8. države u nekim okolnostima imaju dužnost štiti moralni integritet pojedinaca od čina drugih osoba. Sud je također presudio da postoji pozitivna obveza država da osiguraju poštovanje ljudskog dostojanstva i jednakosti života u određenim pogledima (vidi *L. protiv Litve*, br. 27527/03, stavak 56., ECHR 2007-IV, i, *mutatis mutandis*, *Pretty protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br. 2346/02, stavak 65., ECHR 2002-III).

(ii) Primjena ovih načela na ovaj predmet

153. Sud smatra da su čini trajnog maltretiranja negativno utjecali i na privatni i na obiteljski život druge podnositeljice. Utvrdio je da državne vlasti nisu poduzele odgovarajuće i relevantne mjere za sprečavanje daljnjeg maltretiranja prvog podnositelja. Isto tako, državne vlasti nisu osigurale odgovarajuću zaštitu u tom pogledu drugoj podnositeljici. Stoga je također došlo i do povrede članka 8. Konvencije u odnosu na drugu podnositeljicu.

II. Navodna povreda članka 14. Konvencije

154. Podnositelji nadalje prigovaraju da su čini zlostavljanja protiv njih i odgovor nadležnih vlasti bili također diskriminirajući, na osnovi njihovog srpskog etničkog porijekla, i invalidnosti prvog podnositelja. Pozvali su se na članak 14. Konvencije koji propisuje:

"Uživanje prava i sloboda koje su priznate u ovoj Konvenciji osigurat će se bez diskriminacije na bilo kojoj osnovi, kao što je spol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijed, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili društveno podrijetlo, pripadnost nacionalnoj manjini, imovina, rođenje ili druga okolnost."

Dopuštenost

1. Tvrdnje stranaka

155. Vlada tvrdi da su podnositelji mogli podnijeti građansku tužbu temeljem Zakona o zabrani diskriminacije, kojom bi mogli tražiti priznaje svake moguće diskriminacije kako je to navedeno u tom zakonu, te tražiti da se naloži prestanak diskriminacije i njenih posljedica, kao i naknadu.

156. Podnositelji u odgovoru tvrde da postupak temeljem Zakona o zabrani diskriminacije ne predstavlja djelotvorno pravno sredstvo jer njime ne bi mogli rješavati konkretnu situaciju kojoj prigovaraju. Nadalje, tvrde da dvije godine nakon što je zakon donesen, nema mjerodavne sudske prakse koja bi pokazala da građani s pouzdanjem pokreću postupak temeljem tog zakona, ili da je postupak koji je pokrenut napredovao odgovarajućom brzinom.

2. Ocjena Suda

157. Glede članka 14. Konvencije, Sud ponavlja da on ne postoji neovisno, nego ima važnu ulogu nadopunjavanja ostalih odredbi Konvencije i njenih protokola, budući da štiti pojedince koji su u sličnim situacijama od bilo kakve diskriminacije u ostvarivanju prava navedenih u tim ostalim odredbama (vidi *Dudgeon protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 22. listopada 1981., stavak 67., Serija A br. 45; *Chassagnou i drugi protiv Francuske* [VV], BR. 25088/94, 28331/95 I 28443/95, stavak 89., ECHR 1999-III; i *Timishev protiv Rusije*, br. 55762/00 i 30229/00, stavak 53., ECHR 2005-XII). Iako primjena članka 14. ne pretpostavlja povredu tih odredbi - i u toj je mjeri autonomna - ne može biti mjesta za njegovu primjenu, osim ako činjenice o kojima je riječ padaju u opseg jednog ili više ovih posljednjih (vidi, na primjer, predmete *Van Buitenen protiv Nizozemske*, br. 11775/85, odluka Komisije od 2. ožujka 1987. i *Cha'are Shalom Ve Tsedek protiv Francuske* [VV], br. 27417/95, stavak 86., ECHR 2000-VII).

158. Sud je također presudio da čak i u situaciji kad materijalna odredba nije primjenjiva, članak 14. može biti primjenjiv (vidi *Savez crkava "Riječ života" i drugi protiv Hrvatske*, br. 7798/08, stavak 58., 9. prosinca 2010.). Stoga se pitanja dopuštenosti koja se tiču članka 14. mogu ocjenjivati odvojeno.

159. Glede ovoga predmeta, Sud će ispitati temeljem članka 14. pitanje iscrpljenja domaćih pravnih sredstava u odnosu na Zakon o zabrani diskriminacije. S tim u vezi Sud primjećuje da je već ispitao pitanje iscrpljenja domaćih pravnih sredstava vezano uz prigovor diskriminacije odvojeno od pitanja iscrpljenja koja se tiču glavnog prigovora (vidi *Valkov i drugi protiv Bugarske*, br. 2033/04, 19125/04, 19475/04, 19490/04, 19495/04, 19497/04, 24729/04, 171/05 i 2041/05, stavci 104.-108., 25. listopad 2011.). Ovaj pristup ide ruku pod ruku s načelom da kada se na neki materijalni članak Konvencije ili njene Protokole poziva i samostalno i zajedno s a člankom 14. a utvrđena je zasebna povreda materijalnog članka,

Sud neće možda uvijek smatrati potrebnim razmatrati predmet i na temelju članka 14., iako je stav inače ako je jasna nejednakost u postupanju prema nekome u uživanju prava o kojemu je riječ temeljni vid predmeta (vidi naprijed citirani predmete *Dudgeon* stavak 67.; *Chassagnou i drugi*, stavak 89. i *Timishev*, stavak 53.).

160. Glede ovoga predmeta, Sud bilježi da Zakon o zabrani diskriminacije sadrži konkretno upućivanje na diskriminaciju na osnovi zdravstvenog stanja i invaliditeta, kao i etničkog porijekla (vidi članak 1. tog zakona). On daje cijeli raspon pravnih sredstva, uključujući priznanje diskriminacije, zabranu diskriminirajućih radnji i naknadu štete. Pravna se sredstva mogu koristiti i protiv nacionalnih vlasti u slučaju njihovog navodnog propuštanja djelovanja (vidi stavak 74. ove presude).

161. Zaštitu od diskriminacije treba tražiti pred redovnim sudovima, predviđena je i žalba protiv prvostupanjske presude kao i ustavna tužba. Pravo ne biti diskriminiran zajamčeno je i hrvatskim Ustavom, a Konvencija je izravno primjenjiva u Hrvatskoj. Kako bi poštovali načelo supsidijarnosti, podnositelj zahtjeva moraju, prije nego podnesu svoje zahtjeve Sudu, prvo dati hrvatskom Ustavnom sudu, kao najvišem sudu u Hrvatskoj, priliku da ispravi njihovu situaciju i riješi pitanja koja žele podastrijeti Sudu.

162. S obzirom na ovu pozadinu, Sud smatra da tužba u skladu s odredbama Zakona o zabrani diskriminacije predstavlja djelotvorno domaće pravno sredstvo i da je pravilno korištenje tog sredstva moglo dovesti do priznanja navodne povrede i dosude naknade štete. U slučaju da podnositelji ne bi bili uspjeli sa zahtjevom pred redovnim sudovima, mogli su podnijeti ustavnu tužbu i tada bi i Ustavni sud ispitao njihove prigovore. Međutim, podnositelji nisu iskoristili pravna sredstva koja su im dostupna.

163. Slijedi da ovaj prigovor treba odbiti na temelju članka 35., stavaka 1. i 4. Konvencije, zbog neiscrpljenja domaćih pravnih sredstava.

III Navodna povreda članka 13. Konvencije

164. Podnositelji zahtjeva navode da nisu imali djelotvorno pravno sredstvo u vezi sa svojim prigovorom na temelju Konvencije. Pozvali su se na članak 13. Konvencije koji propisuje:

Svatko čija su prava i slobode koje su priznate u ovoj Konvenciji povrijeđene ima pravo na djelotvorna pravna sredstva pred domaćim državnim tijelom čak i u slučaju kad su povredu počinile osobe koje su djelovale u službenom svojstvu.

A. Dopuštenost

1. Glede prigovora podnositelja temeljem članka 3. i 8. Konvencije.

165. Sud primjećuje da je ovaj prigovor povezan s prigovorom ispitanim temeljem članka 3. i 8. Konvencije, pa se stoga i on isto tako mora proglasiti dopuštenim.

2. Glede prigovora podnositelja temeljem 14. Konvencije.

166. Sud je već utvrdio da su podnositelji u odnosu na njihov prigovor temeljem članka 14. Konvencije imali na raspolaganju djelotvorno pravno sredstvo - tužbu temeljem odredbi Zakona o zabrani diskriminacije - koje nisu upotrijebili. Slijedi da je ovaj dio zahtjeva očigledno neosnovan i da ga treba odbiti na temelju članka 35.,stavaka 3. (a) i 4. Konvencije.

B. Osnovanost

167. Podnositelji tvrde da nisu imali nikakvo djelotvorno pravno sredstvo kojim bi dobili zaštitu od čina maltretiranja i nasilja. Sud primjećuje da je Vlada navela brojna pravna sredstva navodno na njihovom raspolaganju s tim u vezi. Međutim, Sud je utvrdio da niti jedno od pravnih sredstava na koje se poziva Vlada nije moglo riješiti situaciju podnositelja u vezi s njihovim prigovorima temeljem članak 3. i 8. Konvencije.

168. Stoga Sud smatra da podnositelji nisu imali nikakvo djelotvorno pravno sredstvo na raspolaganju u odnosu na njihove prigovore temeljem članka 3. i 8. Konvencije. Stoga je došlo do povrede članka 13. u tom pogledu.

IV PRIMJENA ČLANKA 41. KONVENCIJE

169. Članak 41. Konvencije propisuje:

"Ako Sud utvrdi da je došlo do povrede Konvencije i dodatnih protokola, a unutarnje pravo zainteresirane visoke ugovorne stranke omogućava samo djelomičnu odštetu, Sud će, prema potrebi, dodijeliti pravednu naknadu povrijeđenoj stranci."

A. Šteta

170. Podnositelji potražuju svaki 10.000 eura (EUR) na ime nematerijalne štete.

171. Vlada smatra da je taj iznos prekomjeran i nepotkrijepljen dokazima.

172. Uzimajući u obzir sve okolnosti ovoga predmeta Sud prihvaća da su podnositelji pretrpjeli nematerijalnu štetu koja ne može biti nadoknađena samo utvrđenjem povrede. Sud, odlučujući na pravičnoj osnovi, podnositeljima dosuđuje iznos od 11.500 EUR na ime nematerijalne štete, uz sav porez koji bi im mogao biti zaračunat.

B. Troškovi i izdaci

173. Podnositelji, kojima je odobrena besplatna pravna pomoć u okviru programa Vijeća Europe, potražuju i 1.206 EUR na ime troškova i izdataka nastalih pred domaćim sudovima i 4.997,13 EUR na ime onih nastalih pred Sudom.

174. Vlada tvrdi da podnositelji nisu dostavili troškovnik po stavkama za ovaj zahtjev.

175. Prema sudskoj praksi Suda, podnositelj ima pravo na naknadu troškova i izdataka samo u mjeri u kojoj se dokaže da ih je stvarno i neophodno pretrpio i da je njihova visina bila razumna. U ovome predmetu, uzimajući u obzir dokumente koje ima u posjedu i naprijed navedene kriterije, Sud smatra da su troškovi podnositelja nastali u vezi s prigovorima koje su uložili pred nacionalnim vlastima o njihovom maltretiranju u osnovi imali za cilj ispraviti povredu konvencijskih prava koja se navodi pred Sudom, te da se ovi troškovi mogu se uzeti u obzir kad se ocjenjuje zahtjev za naknadu troškova (vidi predmet *Scordino protiv Italije* (br. 1) [VV], br. 36813/97, stavak 284., ECHR 2006-V), i *Medić protiv Hrvatske*, br. 49916/07, stavak 50., 26. ožujka 2009.). Uzimajući u obzir informacije koje ima u posjedu i naprijed navedene kriterije, Sud smatra razumnim dosuditi iznos od 1.206 EUR na ime troškova i izdataka nastalih u domaćem postupku i iznos od 3.500 EUR za one nastale pred Sudom, umanjen za 850 EUR koje su već primili na ime besplatne pravne pomoći od Vijeća Europe uz sav porez koji bi podnositeljima mogao biti zaračunat na taj iznos.

C. Zatezna kamata

176. Sud smatra primjerenim da se zatezna kamata temelji na najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke uvećanoj za tri postotna boda.

Iz tih razloga Sud jednoglasno

1. *Utvrdjuje* da su prigovori temeljem članka 3. i 8. kao i prigovor temeljem članka 13. Konvencije u mjeri u kojoj se odnosi na prigovore temeljem članak 3. i 8. dopušteni a ostatak zahtjeva nedopušten.
2. *Presuđuje* da je došlo do povrede članka 3. Konvencije u odnosu na prvog podnositelja.
3. *Presuđuje* da je došlo do povrede članka 8. Konvencije u odnosu na drugu podnositeljicu;

4. Presuđuje da je došlo do povrede članka 13. Konvencije.
5. *Presuđuje*
 - (a) da tužena država podnositeljima zajedno treba isplatiti, u roku od tri mjeseca od dana kad presuda postane konačnom u skladu s člankom 44. stavkom 2. Konvencije, slijedeće iznose koje je potrebno preračunati u valutu tužene države prema tečaju važećem na dan namirenja;
 - (i) 11.500 EUR (jedanaest tisuća pet stotina eura), na ime nematerijalne štete, uvećanih za sve poreze koji bi mogli biti zaračunati;
 - (ii) 4.706 EUR (četiri tisuće sedamsto i šest eura) umanjen za 850 EUR (osamsto pedeset eura) na ime troškova i izdataka, uvećanih za sve poreze koje bi mogli biti podnositeljima zaračunati;
 - (b) da se od protoka naprijed navedena tri mjeseca do namirenja na prethodno spomenute iznose plaća obična kamata prema stopi koja je jednaka najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke tijekom razdoblja neplaćanja, uvećanoj za tri postotna boda;
6. Odbija preostali dio zahtjeva podnositelja za pravičnom naknadom.

Søren Nielsen
tajnik

Anatolij Kovler
predsjednik